

Konfucij po Eleanor Roosevelt v Ženevi 1948

Ontološka dopolnitev povojnega sistema človekovih pravic

Kakšen je pingvin, vzgojen v jeziku kokoši? Zakaj pravice brez pogojev ne ustvarijo človeškega subjekta

Avtor: mag. Franc Derganc, dne 24.12.2025- Ver-»Konfucij po Ženevi_final7_hitriVO«

Disclaimer AI

Umestitev prispevka: Ontološka kritika sodobnega režima človekovih pravic, ki legitimnost družbenega reda presoja glede na pogoje nastajanja človeškega (otročstvo, čas, stabilnost, jezik), ne zgolj glede na formalno varstvo pravic. Ta članek sodi v **sodobno kritično in postfundacionalno filozofijo**, na presečišču politične filozofije, filozofije prava in socialne ontologije. Ne nadaljuje klasične moralne teorije in ne ponuja nove ideologije, temveč uvaja **ontološki kriterij legitimnosti**, ki stoji pred pravom, politiko in etiko. Če etika sprašuje *kaj je prav*, in pravo *kaj je dovoljeno*, ontologija sprašuje: kaj mora biti sploh mogoče, da lahko karkoli obstaja kot človeško.... Gre za poskus relacijsko-ontološko kritiko družbenih pogojev subjektivacije. Prispevek sodi v sodobno relacijsko in postfundacionalno ontologijo, saj legitimnost družbenega reda presoja glede na pogoje, ki omogočajo nastanek človeškega subjekta.

Zakaj prispevek? *Sodobni svet ima veliko pravic, a vse manj pogojev za normalno človeško življenje. Problem ni le v kršitvah pravic, temveč v razpadu pogojev, v katerih se človek sploh lahko oblikuje – predvsem v otroštvu. Nadkonvencija zato ne dodaja novih pravic, ampak postavlja merilo: družba je legitimna le, če omogoča stabilnost, čas, varnost in prihodnost za otroke. Kjer teh pogojev ni, pravice ostanejo brez nosilca.*

Dobre povezave:

- [Besedilo Nadkonvencije ZN](#)
- [Kaj bi uvedba Nadkonvencije pomenila za Slovenijo](#)

Kako Nadkonvencija odgovarja na ključna vprašanja današnjega sveta:

1. Ali Nadkonvencija odgovarja na temeljno vprašanje **globalnega neoliberalizma in tehnofeudalizma**?
2. Kako Nadkonvencija postavlja **meje politik, ki ne zagotavljajo miru v sporu Ukrajina–Rusija**?
3. Kakšna je **uporabna vrednost Nadkonvencije v demokraciji, kot je Slovenija**?
4. Kako Nadkonvencija **pomaga »navadnemu državljanu«, ki se pripravlja na volitve**?
5. Kako Nadkonvencija razume **umetno inteligenco in katere ukrepe zahteva, če je ta uvedena kot javno dobro**?

Uvodni odstavek

Naslov *Konfucij po Eleanor Roosevelt v Ženevi 1948* povezuje relacijsko razumevanje človeškega, etično-politično utemeljitev dostojanstva in univerzalni povojni okvir človekovih pravic. Nanaša se tudi na dejstvo, da je bila **Eleanor Roosevelt** kot predsednica Komisije Združenih narodov za človekove pravice od **januarja 1947** vodilna figura pri začetku in usmerjanju dela, ki je pripeljalo do sprejetja Splošne deklaracije človekovih pravic decembra 1948. Članek izhaja iz te trojne dediščine in zagovarja tezo, da sistem človekovih pravic brez varovanja pogojev, v katerih se človeško sploh oblikuje, tvega, da postane normativno dovršen, a ontološko prazen.

Izvleček

Povojni sistem človekovih pravic, utemeljen leta 1948 s Splošno deklaracijo človekovih pravic, predstavlja enega najambicioznejših normativnih projektov moderne dobe. Njegovo izhodišče je univerzalno človeško dostojanstvo in z njim povezana omejitev politične oblasti. Kljub normativni razširjenosti in institucionalni utrditvi tega sistema sodobne družbe vse pogostejše kažejo znake razkroja pogojev, v katerih se človeško sploh oblikuje in ohranja. Prispevek zagovarja tezo, da sodobna kriza ni predvsem kriza kršitev pravic, temveč kriza ontološke predpostavke povojnega reda: človek je mišljen kot že oblikovan subjekt, ne kot proces nastajanja, ki zahteva čas, odnose in stabilne pogoje.

Na tej podlagi članek razvije koncept *Konfucij po Ženevi* in predlaga *Nadkonvencijo* kot meta-kriterij legitimnosti, ki ne nadomešča obstoječih pravic, temveč presoja, ali družbeni red omogoča pogoje, v katerih se človek sploh lahko ohrani kot človek.

Kazalo vsebine

Konfucij po Eleanor Roosevelt v Ženevi 1948	1
Ontološka dopolnitev povojnega sistema človekovih pravic	1
Uvodni odstavek	2
Izvleček	2
1. Uvod	5
2. Filozofski horizont: Zahod in Vzhod	5
3. Povojni institucionalni razvoj (1948–1966)	5
4. Nadkonvencija kot ontološki kriterij	5
5. Filozofska umestitev Nadkonvencije	5
6. Primerjalne implikacije	6
Združene države Amerike: pravice brez reproduktivnih pogojev	6
Kitajska: stabilnost, rast in časovni pritisk	6
Rusija: demografija kot ontološki signal	7
Slovenija: normativna skladnost in demografski kolaps	7
Indija: pluralnost in minimalni skupni imenovalec	8
Sklepna empirična ugotovitev	8
Tabela 1- temeljni demografski in socialni kazalniki	10
Tabela 2- razširja analizo iz Tabele 1 z ontološkimi kazalniki	11
7. Kritika klasične in moderne filozofije	12
8. Ne-zahodne tradicije in kritika projekta 1948	12
9. Nadkonvencija kot ontološki prag	12
10. Filozofski aparat Nadkonvencije: bližine in odmiki po avtorjih	13
11. Sklep: Nadkonvencija kot meja, ne kot program	19
12. Po politiki: Nadkonvencija kot tiha praksa družbe	20
Za konec – kako bi lahko spremljali učinke sleherne družbe na planetu Zemlja?	22
Primarni viri (klasični in kanonični)	26
Sekundarni in sodobni kritični viri (ki jih imate v aparatu)	26
Viri (Žižek):	26
Priloga 1 - Tabela 3: Primerjalna tabela: Materni jezik v mednarodnih in evropskih konvencijah	27
Priloga 2 - Tabela 4: Države po osnovnih kriterijih Nadkonvencije (otrok kot indikator)	28
Hitri odgovori na vprašanja v zvezi z Nadkonvencijo	30
1. Ali Nadkonvencija odgovarja na temeljno vprašanje globalnega neoliberalizma in tehnofevdalizma?	30
2. Kakšna je uporabna vrednost Nadkonvencije v demokraciji, kot je Slovenija?	32

2. A. Vidik politika – ne glede na pripadnost levemu ali desnemu polu	32
2. B. Vidik visokega funkcionarja oziroma uradnika	33
2. Kako Nadkonvencija postavlja meje politik, ki ne zagotavljajo miru v sporu Ukrajina– Rusija?	34
3. Kako Nadkonvencija pomaga »navadnemu državljanu«, ki se pripravlja na volitve?	38
Zakaj sploh potrebujemo takšen okvir?	38
Kaj Nadkonvencija spremeni v pogledu volivca?	38
Kako lahko državljan z uporabo Nadkonvencije presoja politične programe?	38
Kaj pomeni to zelo konkretno za volivca?	38
Kako Nadkonvencija pomaga preseči polarizacijo?	39
Kako Nadkonvencija opolnomoči državljana tudi po volitvah?	39
Kaj Nadkonvencija ne zahteva od državljana?	39
Zakaj je to posebej pomembno v državah EU?	39
Sklep	39
4. Kako Nadkonvencija razume umetno inteligenco in katere ukrepe zahteva, če je ta uvedena kot javno dobro?	40
Kako Nadkonvencija razume umetno inteligenco?	40
Temeljni ontološki kriterij Nadkonvencije glede AI	40
Zakaj je vprašanje AI za Nadkonvencijo drugačno kot za klasično regulacijo?	40
Kako Nadkonvencija vidi AI kot javno dobro?	41
Kaj je bistveno sporočilo Nadkonvencije glede AI?	42

1. Uvod

2. Filozofski horizont: Zahod in Vzhod

Zahodna filozofija človekove pravice tradicionalno utemeljuje kot mejo oblasti. Od razsvetljenstva dalje je človek razumljen kot avtonomen moralni subjekt, nosilec razuma in odgovornosti, ki mu svet dolguje spoštovanje. Povojni sistem človekovih pravic to izhodišče prevzame in pravno kodificira.

Vzhodne filozofske tradicije, zlasti konfucijanska, izhajajo iz drugačnega izhodišča. Človek ni sam sebi dan, temveč se oblikuje skozi vzgojo, odnose in stabilen red. Etika ni lastnost izoliranega subjekta, temveč učinek sveta, ki omogoča nastajanje človeškega. Obe tradiciji sta normativno bogati, vendar delita isto slepo pego: obe predpostavljata obstoj človeka. Manjka pa ontološka analiza pogojev, pod katerimi se človek sploh lahko oblikuje in ohranja.

3. Povojni institucionalni razvoj (1948–1966)

Splošna deklaracija iz leta 1948 je bila zasnovana kot moralni temelj, ne kot pravno zavezujoč dokument. Leta 1966 sta jo dopolnila Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah ter Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Ta razvoj je utrdil varstvo pravic, vendar socialne in ekonomske pravice obravnava kot cilje postopnega uresničevanja, ne kot ontološke pogoje človeškega nastajanja.

4. Nadkonvencija kot ontološki kriterij

Nadkonvencija ne predlaga novih pravic in ne posega v obstoječi katalog človekovih pravic. Deluje na meta-ravni. Njeno osrednje vprašanje ni, ali so pravice formalno kršene, temveč ali družbeni red omogoča pogoje, v katerih se človeško sploh lahko oblikuje. Otrok v tem okviru ni moralni simbol ali pravni objekt, temveč ontološki indikator.

5. Filozofska umestitev Nadkonvencije

Nadkonvencija je zahodni misli blizu v univerzalnosti in omejevanju oblasti, vendar zavrne avtonomnega subjekta kot izhodišče. Subjekt ni predpostavka, temveč rezultat pogojev. Vzhodnim tradicijam je blizu v relacijskem razumevanju človeškega, vendar zavrne samoupravičenost reda. Red je legitimen le, dokler ne posega v pogoje nastajanja človeškega.

6. Primerjalne implikacije

V Združenih državah Amerike Nadkonvencija razkriva razkorak med formalno močno zaščito pravic in razkrojem pogojev otroštva. Na Kitajskem deluje kot notranja meja stabilnosti. V Rusiji premika legitimnost z identitete in moči na pogoje človeškega. V Sloveniji razkrije protislovje med normativno skladnostjo in demografskim razkrojem. V Indiji ponudi univerzalni kriterij, ki presega kulturno raznolikost.

Združene države Amerike: pravice brez reproduktivnih pogojev

V Združenih državah Amerike Nadkonvencija razkrije izrazit razkorak med izjemno močno ustavnopravno zaščito individualnih pravic in sistemskim razkrojem pogojev otroštva. Empirični podatki kažejo, da ZDA kljub visoki ravni BDP na prebivalca beležijo **eno najvišjih stopenj otroške revščine med državami OECD**. Po podatkih **OECD (Income Distribution Database)** in **UNICEF Innocenti** se stopnja relativne revščine otrok giblje bistveno nad povprečjem razvitih držav, dostop do kakovostne predšolske vzgoje pa je močno odvisen od dohodka in zvezne države.

Raziskave **Roberta Putnama** kažejo, da se socialna mobilnost in stabilnost družin v zadnjih desetletjih sistematično slabšata, kar neposredno vpliva na časovno in čustveno razpoložljivost staršev. **Martha Fineman** opozarja, da ameriški pravni sistem temelji na fikciji avtonomnega subjekta in zanemara strukturno ranljivost otrok in družin. Nadkonvencija v tem okolju deluje kot ontološki korektiv: pravice so formalno zaščitene, vendar družbeni red ne zagotavlja pogojev, v katerih bi se človeško lahko stabilno reproduciralo.

Empirični viri:

- OECD, *Income Distribution Database*
- UNICEF Innocenti, *Child Poverty in Rich Countries*
- Putnam, *Our Kids*
- Fineman, *The Autonomy Myth*
- U.S. Census Bureau, *Supplemental Poverty Measure*

Kitajska: stabilnost, rast in časovni pritisk

Na Kitajskem Nadkonvencija deluje kot notranja meja razvojnega modela. Po podatkih **World Bank** in **National Bureau of Statistics of China** je Kitajska v zadnjih štirih desetletjih dosegla izjemno zmanjšanje absolutne revščine, kar pogosto služi kot glavni vir legitimnosti oblasti. Vendar pa isti podatki kažejo izrazito **zmanjševanje rodnosti (TFR pod 1,3)**, močno urbanizacijo in porast časovne ter psihosocialne obremenitve družin.

Sociološke študije **Yan Yunxianga** in **Li Peilina** kažejo, da proces individualizacije in tekmovalnega izobraževalnega sistema (»education fever«) razkraja tradicionalne vzorce vzgoje in medgeneracijske podpore. Nadkonvencija v tem kontekstu ne naslavlja političnega sistema kot takega, temveč razvojno logiko: vprašanje ni, ali sistem proizvaja red, temveč ali hitrost in intenzivnost razvoja še dopuščata pogoje otroštva kot časovno in odnosno strukturo.

Empirični viri:

- World Bank, *China Development Indicators*
- National Bureau of Statistics of China
- Yan Yunxiang, *Individualization of Chinese Society*
- UNDESA, *World Fertility Report*

Rusija: demografija kot ontološki signal

V Rusiji Nadkonvencija razkrije, da simbolna legitimnost, utemeljena na suverenosti, zgodovinski kontinuiteti in moči države, ne kompenzira razkroja demografskih in socialnih pogojev. Po podatkih **Rosstata** in **UNDP** Rusija že desetletja beleži negativne demografske trende: nizko rodno, povečano umrljivost moških in regionalne razlike v pričakovani življenjski dobi.

Analize **Nicholasa Eberstadta** in **Alexanderja Etkinda** opozarjajo, da so demografski problemi globlje povezani s socialno nestabilnostjo, alkoholizmom, zdravstvenimi neenakostmi in razpadom lokalnih skupnosti. Nadkonvencija v tem okviru deluje kot depolitiziran kriterij: ne presoja identitete ali geopolitične države, temveč meri, ali sistem omogoča dolgoročno reprodukcijo človeškega.

Empirični viri:

- Rosstat, *Demographic Yearbook of Russia*
- UNDP, *Human Development Report: Russian Federation*
- Eberstadt, *Russia's Peacetime Demographic Crisis*
- Etkind, *Warped Mourning*

Slovenija: normativna skladnost in demografski kolaps

Slovenija predstavlja specifičen primer, kjer so **pravni in institucionalni standardi človekovih pravic visoki**, hkrati pa empirični kazalniki kažejo dolgoročno erozijo pogojev otroštva. Podatki **SURS** in **EUROSTAT** kažejo vztrajno nizko rodno (okoli 1,5 ali manj), pozno osamosvajanje mladih, visoko stanovanjsko nedostopnost in izrazito časovno obremenjenost aktivne populacije.

Analize **UMAR** opozarjajo, da socialne politike pogosto delujejo reaktivno in fragmentirano, brez strateškega osredotočenja na reproduktivne pogoje družbe. Nadkonvencija v slovenskem kontekstu razkrije paradoks: pravice so formalno zagotovljene, toda družbeni red ne ustvarja pogojev, v katerih bi se človeško dolgoročno ohranjalo.

Empirični viri:

- SURS, *Demografski kazalniki*
- EUROSTAT, *Fertility and Living Conditions*
- UMAR, *Poročila o razvoju*
- OECD, *How's Life?*

Indija: pluralnost in minimalni skupni imenovalec

Indija predstavlja empirično izjemno raznolik primer, kjer Nadkonvencija deluje kot univerzalni ontološki kriterij. Podatki **UNICEF**, **NFHS (National Family Health Survey)** in **World Bank** kažejo hkratno izboljšanje osnovnih kazalnikov (zmanjšanje smrtnosti otrok, večja pismenost) in vztrajne strukturne probleme, kot so podhranjenost, neenak dostop do izobraževanja in regionalne razlike.

Avtorji, kot sta **Amartya Sen** in **Jean Drèze**, poudarjajo, da formalne pravice in gospodarska rast brez naložb v osnovne pogoje otroštva ne vodijo v trajnostni razvoj. Nadkonvencija se tu izkaže kot posebno primerna, saj ne zahteva kulturne homogenosti, temveč presoja, ali imajo otroci dejanski dostop do časa, varnosti, hrane, zdravja in izobraževanja.

Empirični viri:

- UNICEF India, *Child Well-being Reports*
- NFHS (Government of India)
- World Bank, *India Development Indicators*
- Sen & Drèze, *An Uncertain Glory*
- Baxi, *The Future of Human Rights*

Sklepna empirična ugotovitev

Empirična poglobitev potrjuje osrednjo tezo Nadkonvencije: **kriza sodobnih družb ni primarno kriza pravic, temveč kriza pogojev**, v katerih se človeško sploh lahko oblikuje in reproducira. Različni politični sistemi različno odpovedujejo, vendar na isti ontološki ravni: pri času, stabilnosti, vzgoji in medgeneracijski kontinuiteti.

Obe tabeli skupaj (glej spodaj) ponujata empirično utemeljen prikaz ontoloških pogojev otroštva, pri čemer Tabela 1 vzpostavi osnovni demografsko-socialni okvir, Tabela 2 pa ta

okvir poglobi z neposrednimi kazalniki dostopnosti, stabilnosti in časa. Primerjava pokaže, da visoka raven formalnih pravic in gospodarske razvitosti sama po sebi ne zagotavlja pogojev za nastanek in ohranjanje človeškega, saj so ključni predvsem stanovanjska varnost, dohodkovna stabilnost in razpoložljiv čas za vzgojo. **Tabeli skupaj podpirata osrednjo tezo Nadkonvencije, da legitimnost družbenega reda ni mogoče presojati zgolj po pravnih ali ekonomskih kriterijih, temveč po tem, ali sistemsko omogoča otroštvo kot ontološki pogoj človeškosti.**

Tabela 1¹ - temeljni demografski in socialni kazalniki

Država	Rodnost (TFR)	Otroška revščina	Dostop do predšolske vzgoje (3–5 let)	Časovna obremenjenost staršev	Socialna mobilnost	Ključni ontološki signal
ZDA	~1,66	visoka (≈ 20–22 %)	srednja / neenakomerna	zelo visoka	nizka	Pravice brez reproduktivnih pogojev
Kitajska	~1,28	nizka (absolutna)	visoka (urban) / nizka (rural)	zelo visoka	srednja	Stabilnost pod časovnim pritiskom
Rusija	~1,42	srednja	srednja	visoka	nizka	Demografski razpad kot signal
Slovenija	~1,53	nizka–srednja	visoka	visoka	srednja	Normativna skladnost, ontološka erozija
Indija	~2,03	visoka (relativna)	nizka–srednja	visoka (neformalno delo)	zelo nizka	Preživetje brez stabilnih pogojev
Norveška	~1,59	zelo nizka (≈ 7–9 %)	zelo visoka (≈ 97 %)	nizka–srednja	zelo visoka	Sistematično varovani pogoji otroštva
Švedska	~1,67	nizka (≈ 9–11 %)	zelo visoka (≈ 95 %)	srednja	zelo visoka	Institucionalizirana reproduktivnost

Opis: Tabela 1 prikazuje temeljne demografske in socialne kazalnike, ki nakazujejo splošno sposobnost družb za dolgoročno reprodukcijo človeškega. Kazalniki so izbrani tako, da ne merijo le izida (npr. rodnosti), temveč tudi strukturne pogoje, kot so otroška revščina, dostop do vzgoje in časovna obremenjenost staršev. Primerjava pokaže, da visoka formalna zaščita pravic ne korelira nujno z ugodnimi pogoji otroštva. Posebej izstopa razkorak med liberalnimi gospodarstvi in nordijskimi državami. Tabela tako služi kot diagnostična osnova za ontološko presojo, ki jo uvaja Nadkonvencija.

¹ Viri – Tabela 1 (osnovni demografsko-socialni kazalniki)

Rodnost (TFR): UN DESA, *World Fertility Report*, World Bank, *World Development Indicators*; **Otroška revščina:** OECD, *Income Distribution Database*, UNICEF Innocenti, *Child Poverty in Rich Countries*, EU-SILC (za Slovenijo); **Dostop do predšolske vzgoje (3–5 let):** OECD, *Education at a Glance*, UNESCO Institute for Statistics, UNICEF, *Early Childhood Education Reports*; **Časovna obremenjenost staršev:** OECD, *Time Use Database*, ILO, *Working Time and Family Life*; **Socialna mobilnost:** OECD, *A Broken Social Elevator?*, World Bank, *Intergenerational Mobility Database*

Tabela 2²- razširja analizo iz Tabele 1 z ontološkimi kazalniki

Država	Dostopnost primerne stanovanja	Dohodkovna varnost družine (tudi brezposelnost)	Dostopnost in kakovost šolstva	Dostopnost zdravstvenega varstva otrok	Čas staršev za otroka	Medgeneracijska prihodnost	Ontološki signal
ZDA	nizka–srednja (visoki stroški, nestabilnost najemov)	nizka (šibka socialna varnost, pogojena pomoč)	srednja (močna segmentacija)	srednja (zavarovanje vezano na zaposlitev)	nizka	nizka	Pravice brez pogojev
Kitajska	srednja (urban–rural razkorak)	srednja (omejena, a stabilna pomoč)	srednja–visoka (visok pritisk)	srednja	nizka	srednja	Stabilnost pod pritiskom
Rusija	srednja	srednja–nizka	srednja	srednja	nizka	nizka	Demografski alarm
Slovenija	nizka (stanovanjska nedostopnost mladim)	srednja (relativno solidna zaščita)	visoka	visoka	srednja–nizka	srednja	Normativno pravilna, ontološko krhka
Indija	nizka	nizka (neformalnost)	nizka–srednja	nizka–srednja	nizka	zelo nizka	Preživetje brez stabilnosti
Norveška	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	visoka	zelo visoka	Reprodukcijsko stabilna
Švedska	visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	visoka	zelo visoka	Institucionalna vzdržnost

Opis: Tabela 2 razširja analizo iz Tabele 1 z ontološkimi kazalniki, ki neposredno merijo dostopnost pogojev otroštva, tudi v situacijah ranljivosti, kot sta brezposelnost ali stanovanjska negotovost. Poseben poudarek je na stabilnosti bivanja, dohodkovni varnosti in času, ki so ključni predpogoji za vzgojo in razvoj otroka. Tabela jasno pokaže, da agregatni kazalniki gospodarske uspešnosti ne zagotavljajo nujno ontološke stabilnosti družbe. Nordijske države izstopajo zaradi sistematičnega varovanja vseh ključnih pogojev, ne le posameznih pravic. Tabela 2 tako predstavlja empirično jedro Nadkonvencije kot kriterija legitimnosti družbenih redov.

² Viri – Tabela 2 (razširjeni ontološki kazalniki Nadkonvencije)

Dostopnost primerne stanovanja - OECD, *Affordable Housing Database*, EUROSTAT, *Housing Cost Overburden Rate*, UNICEF Innocenti, *Housing and Child Well-being*; **Dohodkovna varnost družine (tudi brezposelnost)**: OECD, *Tax-Benefit Models*, OECD, *Benefits and Wages*, ILO, *World Social Protection Report*; **Dostopnost in kakovost šolstva**: OECD, *Education at a Glance*, PISA (OECD) – socialna segmentacija, UNESCO, *Global Education Monitoring Report*; **Dostopnost zdravstvenega varstva otrok**: WHO, *Universal Health Coverage Reports*, OECD, *Health at a Glance*, UNICEF, *Child Health Profiles*; **Čas staršev za otroka**: OECD, *Time Use Surveys*, ILO, *Working Time and Care Work*, OECD, *Family Database* (parental leave); **Medgeneracijska prihodnost**: OECD, *Intergenerational Mobility*, World Bank, *Human Capital Index*, UNDP, *Human Development Reports*

7. Kritika klasične in moderne filozofije

Od Sokrata in Platona, prek Aristotela, Kanta in Hegla, do Marxa in Nietzscheja se človeškost razume kot notranja naloga, funkcija reda ali moment zgodovine. Pri Sokratu se etika začne pri skrbi za dušo; pri Platonu in Aristotelu je človeškost vpeta v red polis; pri Kantu postane avtonomija temelj morale; pri Heglu zgodovina in država prevzameta vlogo nosilca smisla. Nadkonvencija zavrne vse teleologije, ki bi prihodnost upravičevale z razgradnjo pogojev človeškega v sedanjosti. Otrok ni sredstvo zgodovine, temveč njena meja.

8. Ne-zahodne tradicije in kritika projekta 1948

Konfucijanstvo razume človeškost kot rezultat vzgoje, odnosov in časa. **Daoizem** opozarja, da nasilni red razkraja naravni tok stvari. Budistična misel, od **Bude** do **Nagarjune**, ponudi najglobljo ontologijo pogojenosti: nič ne obstaja brez pogojev. Islamska misel pri Ibn **Khaldunu** pokaže, da civilizacije propadejo, ko se razkrojijo materialni in socialni pogoji skupnosti. Afriška filozofija **Ubuntu** poudari relacijsko naravo človeškosti.

Vse te tradicije Nadkonvencija jemlje resno, vendar jih normativno zameji. Red, umik ali skupnost niso samoupravičeni, če razkrajajo pogoje otroštva in nastajanja človeškega. Sodobni kritiki projekta človekovih pravic po letu 1948 – Hannah Arendt, Giorgio Agamben, Jacques Rancière, Michel Foucault, Samuel Moyn, Costas Douzinas, Makau Mutua in Upendra Baxi – razgalijo notranja protislovja univerzalnosti brez sveta, subjekta brez pogojev in pravic brez nosilca. Nadkonvencija z njimi deli diagnozo, vendar ponudi ontološko dopolnitev, ne zgolj kritiko.

9. Nadkonvencija kot ontološki prag

Pozicija Nadkonvencije se ne more razumeti znotraj ene same filozofske tradicije. Ne izhaja iz klasične etike, ne iz teorije države, ne iz filozofije zgodovine in ne iz diskurza človekovih pravic kot takšnega. Njena specifičnost je v premiku ravni vprašanja: iz vprašanja, kako naj človek živi, v vprašanje, ali svet sploh še omogoča nastanek človeka.

V klasični zahodni filozofiji je človeškost razumljena kot notranja moralna naloga ali kot funkcija pravilno urejenega reda ali zgodovinskega procesa. Avtonomija, vrlina ali zgodovinski smoter niso izhodišče, temveč krhek rezultat pogojev, ki jih mora svet šele zagotoviti.

Ne-zahodne filozofske tradicije se Nadkonvenciji približajo v razumevanju pogojenosti človeškega, vendar se od njih loči v postavitvi meje redu, umiku ali skupnosti. Red, ki razkraja pogoje otroštva, izgubi legitimnost, tudi če ohranja stabilnost ali identiteto.

Sodobna kritika projekta človekovih pravic po letu 1948 pokaže, da pravice brez sveta, subjekta in pogojev postanejo prazna forma. Nadkonvencija te kritike ne nadomesti, temveč jih ontološko preseže. Uvede kriterij, ki stoji pred pravom, politiko in zgodovino. Ne sprašuje, kako naj človek živi, temveč ali svet, kakršen je, še omogoča, da človek sploh nastane. Brez tega praga lahko obstajajo norme, institucije in pravice – ne more pa obstajati človeškost sama.

10. Filozofski aparat Nadkonvencije: bližine in odmiki po avtorjih

Sokrat

Nadkonvencija je Sokratu blizu v tem, da razume človeškost kot nekaj, kar ni samoumevno, temveč zahteva oblikovanje (*paideia*) in notranjo disciplino. Oddalji se pa od sokratskega primata notranje etike: pri Sokratu je svet predvsem prizorišče, na katerem se duša izpopolnjuje; pri Nadkonvenciji je svet sam predmet presoje, ker lahko uniči pogoje, v katerih se etična sposobnost sploh oblikuje.

Viri: Platon, *Apologija*, *Kriton*, *Gorgija*; Ksenofont, *Spomini na Sokrata*.

Platon

Nadkonvencija je Platonu blizu v uvidu, da pravičnost in človeškost zahtevata red, vzgojo in institucionalno arhitekturo. Oddalji se od platonistične samoupravičenosti reda: v *Državi* je otrok implicitno instrument reprodukcije idealnega reda; pri Nadkonvenciji je otrok ontološka meja, preko katere red ne sme iti, četudi je racionalen.

Viri: Platon, *Država*, *Zakoni*.

Aristotel

Nadkonvencija je Aristotelu blizu v razumevanju, da človek nastaja v polis, skozi navade, vzgojo in stabilnost institucij; človeško je "praksa" v času. Oddalji se od aristotelske predpostavke relativno stabilne človeške narave (*telos*), ki se zgolj uresničuje: Nadkonvencija postavlja predhodno vprašanje, ali so pogoji, v katerih se narava lahko sploh oblikuje, še dani.

Viri: Aristotel, *Nikomahova etika*, *Politika*.

Immanuel Kant

Nadkonvencija je Kantu blizu v univerzalizmu in v postavitvi meje oblasti: človek kot cilj, ne sredstvo. Oddalji se v izhodišču: Kant predpostavi avtonomen moralni subjekt; Nadkonvencija avtonomijo razume kot rezultat pogojev (čas, odnosi, vzgoja, stabilnost),

zato se legitimnost ne izčrpa v spoštovanju že oblikovanega subjekta, temveč zahteva varovanje pogojev njegovega nastanka.

Viri: Kant, *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*; Kant, *Metaphysik der Sitten*; Kant, *Zum ewigen Frieden*.

G. W. F. Hegel

Nadkonvencija je Heglu blizu v tem, da razume institucije in družbenost kot konstitutivne za človeka (subjekt ni izoliran atom). Oddalji se pa od heglovske teleologije: pri Heglu ima zgodovina "smisel", v katerega se lahko vgradijo tudi žrtve; pri Nadkonvenciji otrok postane meja zgodovine – noben "napredek" ne legitimizira razgradnje pogojev človeškega nastajanja v sedanjosti.

Viri: Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechts*; Hegel, *Phänomenologie des Geistes*.

Karl Marx

Nadkonvencija je Marxu blizu v težišču na materialnih pogojih in v kritiki abstraktnega moraliziranja, ki ignorira realne strukture življenja. Oddalji se v tem, da ne stavi na zgodovinski prelom in razredno teleologijo, temveč na neprekinjen ontološki kriterij: ne glede na sistem je nelegitimno razkrajati pogoje, v katerih nastaja človek (otročstvo kot indikator).

Viri: Marx, *Zur Judenfrage* («On the Jewish Question» – kritika "pravic človeka" kot buržoaznega jezika); Marx, *Das Kapital* (izbrane knjige).

Friedrich Nietzsche

Nadkonvencija je Nietzscheju delno blizu v demistifikaciji moralnih samoumevnosti in v zaznavi, da "moralni jezik" pogosto prikriva razmerja moči. Oddalji se radikalno v cilju: Nietzschejeva logika preseganja (*Überwindung*) lahko upraviči strošek človeka; Nadkonvencija je anti-teleološka in ohranitvena: cilj ni preseganje človeškega, temveč varovanje pogojev, da človeško sploh obstaja.

Viri: Nietzsche, *Zur Genealogie der Moral*; Nietzsche, *Also sprach Zarathustra*.

Konfucij (Lúnyǔ / Analekti)

Nadkonvencija je Konfuciju blizu v tem, da človek nastaja skozi odnose, vzgojo in čas; subjekt ni "dan". Oddalji se v postavitvi meje redu: konfucijanski red se legitimira s

kontinuiteto in harmonijo; Nadkonvencija trdi, da red izgubi legitimnost, ko instrumentalizira otroštvo ali razkroji pogoje, v katerih se človeškost uči in uteleša.

Viri: Konfucij, *Analekti (Lúnyǔ)*.

Mencij (Mengzi)

Nadkonvencija je Menciju blizu v navezavi legitimnosti oblasti na pogoje življenja (materialna podlaga kot pogoj moralnega reda). Oddalji se v tem, da Mencij legitimnost še vedno uokvirja kot moralno-politično doktrino dobrega vladanja; Nadkonvencija legitimnost ontologizira: presoja pogoje nastajanja človeškega, tudi ko politika formalno deluje "moralno".

Viri: Mencij, *Mengzi*.

Laozi (Dao De Jing)

Nadkonvencija je Laozi blizu v opozorilu, da prekomerno upravljanje in nasilni red rušita ravnotežje sveta. Oddalji se od sklepa "ne-delovanja" kot strateškega ideala: Nadkonvencija potrebuje institucije, vendar jim postavi ontološko mejo tam, kjer sistemsko razkrajajo otroštvo, čas in vzgojo.

Viri: Laozi, *Dao De Jing*.

Buda (Pāli kanon)

Nadkonvencija je budizmu blizu v ontologiji pogojenosti: nič ne obstaja izolirano, vse je odvisno od pogojev. Oddalji se v telosu: budizem meri k osvoboditvi od navezanosti in preseganju sveta; Nadkonvencija je "svetno ohranitvena" – cilj je ohranitev sveta kot prostora nastajanja človeškega, ne izstop iz njega.

Viri: *Dhammapada*; izbrane sutte v *Majjhima Nikāya* / *Dīgha Nikāya*.

Nāgārjuna (Mūlamadhyamakakārikā)

Nadkonvencija je Nagarjuni blizu v tem, da institucije in norme nimajo lastne biti brez pogojev (praznina/pogojenost). Oddalji se pa od "terapevtskega" cilja razpustitve ontoloških navezanosti: Nadkonvencija pogojenost uporabi kot kriterij legitimnosti, ki zavezuje politiko in pravo, ne kot pot k metafizični razvezavi.

Viri: Nāgārjuna, *Mūlamadhyamakakārikā*.

Ibn Khaldūn (Al-Muqaddimah)

Nadkonvencija je Ibn Khaldunu blizu v realistični diagnozi: civilizacije propadejo, ko razpadejo materialni in socialni pogoji kohezije; družbe imajo "pogoje", brez katerih se ne reproducirajo. Oddalji se od cikličnega fatalizma: pri Nadkonvenciji razpad pogojev ni zgodovinska usoda, temveč meja legitimnosti, ki normativno zavezuje delovanje oblasti.

Viri: Ibn Khaldūn, *Al-Muqaddimah*.

Ubuntu (afriška relacijska ontologija)

Nadkonvencija je Ubuntu blizu v temeljnem uvidu, da je človeškost relacijska (človek je človek skozi druge). Oddalji se v tem, da skupnost sama ni zadostni kriterij legitimnosti: tudi skupnost lahko razkraja pogoje otroštva; Nadkonvencija zato relacijski ontologiji doda ontološki test pogojev (čas, vzgoja, stabilnost).

Viri: Ramose, *African Philosophy through Ubuntu*; Mbiti, *African Religions and Philosophy* (kanonični sekundarni okvir).

Hannah Arendt

Nadkonvencija je Arendt blizu v ključni diagnozi "pravice imeti pravice": univerzalne pravice brez sveta, pripadnosti in politične forme razpadejo. Oddalji se v tem, da Arendtovo mejo sveta razširi na mejo nastajanja človeka: ne presoja le politične pripadnosti, temveč pogoje otroštva kot ontološki indikator, ki prehaja pred-politično raven.

Viri: Arendt, *The Origins of Totalitarianism*.

Giorgio Agamben

Nadkonvencija je Agambenu blizu v razkritju meje pravic na figuri "golega življenja" in v tezi, da moderni red proizvaja izključitev v samem jedru prava. Oddalji se pa v fokusu: Agambenov "kamp" je paradigma izključitve; Nadkonvencija paradigmo premesti v sistemski razkroj pogojev otroštva in vzgoje, kjer se človeškost ne izključuje le pravno, temveč se ne more več oblikovati.

Viri: Agamben, *Homo Sacer*; Agamben, "Beyond Human Rights" (esej).

Jacques Rancière

Nadkonvencija je Rancièru blizu v uvidu, da subjekt pravic nastaja performativno – pravice se pogosto pojavijo prav skozi govor tistih, ki so izključeni. Oddalji se v tem, da ne začne pri politični performativnosti subjekta, temveč pri ontoloških pogojih njegovega nastanka:

preden lahko kdo “nastopi” kot subjekt pravic, mora svet omogočiti, da se subjekt sploh formira.

Viri: Rancière, “Who Is the Subject of the Rights of Man?”

Michel Foucault

Nadkonvencija je Foucaultu blizu v genealogiji: človek, pravice in moralni diskurzi so vpeti v režime oblasti, discipliniranja in upravljanja; “subjekt” je proizveden. Oddalji se v tem, da ne ostane pri genealogiji, temveč uvede normativno mejo legitimnosti: kadar režimi upravljanja sistemsko razkrajajo pogoje otroštva, je to ontološko nelegitimno, ne le analitično zanimivo.

Viri: Foucault, *Surveiller et punir*; Foucault, *Histoire de la sexualité I*; (za pravice in “kritiko” tudi Foucaultovi pozni intervjuji/teksti o “droits” in “gouvernementalité”).

Samuel Moyn

Nadkonvencija je Moynu blizu v historicizaciji: diskurz človekovih pravic se ni “naravno” razvil iz 1948 v današnjo obliko, ampak ima politične prelome (zlasti od 70. let), in lahko deluje kot nadomestek drugih utopij. Oddalji se v cilju: Moyn razlaga zgodovino diskurza; Nadkonvencija predlaga ontološko dopolnitev, ki meri legitimnost reda po pogojih nastajanja človeka, ne po genealogiji jezika pravic.

Viri: Moyn, *The Last Utopia*.

Costas Douzinas

Nadkonvencija je Douzinasu blizu v paradoksu: doba človekovih pravic je lahko hkrati doba množičnih kršitev; pravice lahko služijo kot moralna fasada. Oddalji se v tem, da ne ostane pri kritiki ideološke funkcije pravic, temveč postavi kriterij, ki ga ni mogoče izigrati z retoriko: ontološke pogoje otroštva in nastajanja človeškega. Viri: Douzinas, *The End of Human Rights* (in sorodna besedila o “end(s)” pravic).

Makau Mutua

Nadkonvencija je Mutui blizu v postkolonialni kritiki “savages–victims–saviors”: diskurz pravic lahko reproducira civilizacijsko hierarhijo. Oddalji se z zavestno premestitvijo univerzalnosti: Nadkonvencija ne univerzalizira zahodnega kataloga pravic kot kulturne forme, temveč univerzalizira pogoje (pogoji nastajanja človeka), ki dopuščajo pluralnost civilizacijskih realizacij brez paternalizma.

Viri: Mutua, “Savages, Victims, and Saviors: The Metaphor of Human Rights”.

Upendra Baxi

Nadkonvencija je Baxiju blizu v opozorilu na pluralnost režimov človekovih pravic, na “normativne slepe pege” in na razkorak med diskurzom in realnostjo. Oddalji se v tem, da poleg kritike diskurza uvede ontološko minimalno jedro: tudi če se režimi razlikujejo, je nelegitimno, da sistemsko razgrajujejo pogoje nastajanja človeškega. Viri: Baxi, *The Future of Human Rights*.

Slavoj Žižek

Slavoj Žižek je sodobni filozof, kulturni teoretik in javni intelektualca, ki deluje na presečišču **heglovske dialektike, lacanovske psihoanalize in marksistične kritike politične ekonomije**. Njegova filozofska pozicija ni normativna v klasičnem smislu, temveč izrazito **kritična, simptomatska in destruktivna do ideoloških samoumevnosti sodobnega liberalnega reda**, vključno z diskurzom človekovih pravic. Žižek ne ponuja stabilne moralne teorije, temveč razkriva notranja protislovja ideologij, ki se predstavljajo kot humanistične, univerzalne in etično nevtralne.

V središču njegove misli je teza, da **humanitarni in pravni diskurzi pogosto delujejo kot ideološki nadomestek za resnično politično in ekonomsko transformacijo**. Človekove pravice po letu 1948 Žižek bere kot del liberalnega imaginarija, ki omogoča moralno obsodbo nasilja, hkrati pa pogosto **zakriva sistemske oblike nasilja**, vpisane v globalni kapitalizem, državno suverenost in tehnokratsko upravljanje. Posebej kritičen je do individualističnega pojmovanja subjekta, ki pravice razume kot zaščito zasebne sfere, medtem ko se produkcijski in simbolni pogoji življenja razkrajajo.

V tem pogledu je **Nadkonvencija Žižku izrazito blizu v diagnozi**, da diskurz človekovih pravic sam po sebi ne zadošča za razumevanje sodobnih oblik razčlovečenja. Oba pristopa zavračata idejo, da je dovolj “spoštovati pravice”, če hkrati obstajajo strukture, ki **sistematično proizvajajo nečloveške življenjske pogoje**. Prav tako si delita zavrnitev liberalnega moralizma, ki etiko reducira na upravljanje kršitev, ne pa na presojo samega sveta, v katerem te kršitve nastajajo.

Vendar pa se **Nadkonvencija od Žižka odločilno oddalji v cilju in metodi**. Žižkova kritika je v temelju **negativna in dialektična**: razkriva protislovja, vendar zavestno ostaja v napetosti brez stabilnega ontološkega kriterija, saj meni, da vsak pozitiven temelj hitro zdrsne v ideologijo. Nadkonvencija pa naredi ravno ta korak, ki se mu Žižek sistematično izmika: uvede **pozitivni ontološki prag**, ki ni moralni ideal, temveč minimalni pogoj – ali svet omogoča nastanek človeka kot človeškega bitja.

Ključna razlika je tudi v pojmu otroka. Pri Žižku se otrok praviloma pojavlja simbolno, kot figura v ideoloških bojih (npr. v razpravah o vzgoji, avtoriteti, permisivnosti, reprodukciji reda). Pri Nadkonvenciji otrok **ni simbol, temveč indikator**. Ne predstavlja prihodnosti v heglovskem ali revolucionarnem smislu, temveč meri sedanost: kadar so pogoji otroštva sistemsko razgrajeni, to ni ideološki problem, temveč ontološka kriza sveta. Tu

Nadkonvencija preseže Žiškovo kritiko, ker **ne ostane pri demistifikaciji**, temveč postavi mejo legitimnosti, ki zavezuje pravo, politiko in ekonomijo.

Žižekov odnos do Konvencije ZN o človekovih pravicah in širšega poveljnega reda je zato ambivalenten. Po eni strani jo razume kot zgodovinski napredek glede na predmoderne oblike nasilja, po drugi strani pa opozarja, da lahko deluje kot **“etični alibi” globalnega reda**, ki proizvaja nove oblike izključevanja. Nadkonvencija to ambivalenco sprejme, vendar jo preusmeri: ne sprašuje, ali so človekove pravice ideološke, temveč ali svet, ki se nanje sklicuje, še izpolnjuje pogoje, brez katerih pravice nimajo več nosilca.

Če povzamemo:

– **Žižek razgali ideološko praznino pravic,**

– **Nadkonvencija zapolni ontološko praznino subjekta.**

Prvi ostane zvest dialektični negativnosti, druga uvede minimalni pozitivni kriterij, ki ni ideal, temveč meja propada.

11. Sklep: Nadkonvencija kot meja, ne kot program

Prispevek je izhajal iz preproste, a radikalne teze: sodobna kriza človekovih pravic ni prvenstveno kriza njihovega kršenja, temveč kriza pogojev, v katerih se človeško sploh lahko oblikuje in ohranja. Poveljni sistem človekovih pravic, utemeljen leta 1948, je vzpostavil univerzalni normativni okvir zaščite dostojanstva, vendar je to storil ob implicitni ontološki predpostavki že oblikovanega subjekta. Nadkonvencija to predpostavko problematizira in prestavi težišče presoje z ravni pravic na raven pogojev.

Analiza filozofskih tradicij, institucionalnega razvoja in empiričnih kazalnikov je pokazala, da lahko družbe ostajajo normativno skladne, hkrati pa ontološko izčrpane. Pravice lahko obstajajo brez sveta, v katerem bi imele nosilca; institucije lahko delujejo, medtem ko se razkrajajo otroštvo, čas, vzgoja in medgeneracijska kontinuiteta. Nadkonvencija v tem kontekstu ne nastopa kot nova etika, nova ideologija ali politični program, temveč kot ontološki prag legitimnosti, ki stoji pred pravom, politiko in zgodovino.

Ključna posebnost Nadkonvencije je tudi v njenem izvoru. Nastajala je iz zavestnega iskanja **skupnega jedra v multipolarnem svetu**, v katerem ne obstaja več enotna civilizacijska, verska ali ideološka osnova legitimnosti. Prav zato se ne naslanja na nobeno posamezno tradicijo, vero ali politični režim, temveč na minimalni, a univerzalno prepoznaven kriterij: **otroka kot indikatorja**. V tej perspektivi otrok ni nosilec kulturne identitete, ideološkega projekta ali prihodnje moči, temveč merilo sedanjosti – pokazatelj, ali družbeni red še omogoča pogoje, v katerih se človeško sploh lahko ohrani.

Iz tega sledi temeljna implikacija: **nobena religija, noben politični režim in noben razvojni model ne moreta dolgoročno delovati zoper otroka**, ko je ta enkrat postavljen kot ontološki indikator. Red, ki sistemsko razkraja pogoje otroštva – stabilnost, čas, vzgojo in osnovno varnost – ne izgublja legitimnosti zaradi zunanje obsodbe, temveč

zaradi notranje nezmožnosti lastne reprodukcije. V tem smislu Nadkonvencija ne razsoja med kulturami, temveč med dvema možnostma: ali se družba ohranja kot prostor nastajanja človeškega, ali pa postopoma izgine, ne glede na normativno dovršenost svojih pravil.

Zato Nadkonvencija ni konkurenčni projekt obstoječim sistemom človekovih pravic, temveč njihovo ontološko dopolnilo. Ne nadomešča univerzalnosti pravic, temveč jo prizemljuje v univerzalnosti pogojev. Njeno sporočilo je hkrati preprosto in neizprosno: družbeni red, ki ne omogoča otroštva, ne more ohraniti človeka – in s tem ne more ohraniti niti samega sebe.

12. Po politiki: Nadkonvencija kot tiha praksa družbe

Tudi če Nadkonvencije ne sprejme politika, ne parlamenti in ne mednarodne institucije, to ne pomeni, da ostaja brez učinka. Prav nasprotno: Nadkonvencija je zasnovana tako, da deluje tudi onkraj formalnega priznanja. Ker ne zahteva novega kataloga pravic, temveč presojo pogojev, se lahko udejanja kot tiha praksa družbe, kot merilo, po katerem ljudje – starši, skupnosti, strokovne institucije – že danes presojajo legitimnost obstoječih ureditev.

Ko družine, kljub formalnim pravicam, ne morejo zagotoviti stabilnega bivanja, časa in osnovne varnosti za otroke; ko šolstvo in zdravstvo postaneta dostopna le pogojno; ko delo ne omogoča preživetja družine niti ob polni vključenosti; ko prihodnost postane statistično verjetna, a življenjsko nedosegljiva – tedaj Nadkonvencija ne deluje kot politični projekt, temveč kot spontani kriterij nelegitimnosti. Ljudje začnejo ravnati, seliti se, umikati, prilagajati ali tiho zavračati red, ki ne omogoča več človeškega nastajanja.

V tem smislu Nadkonvencija ni utopija, temveč opis realnega praga: družbeni redovi, ki sistemsko razkrajajo pogoje otroštva, izgubljajo legitimnost ne zato, ker bi jih nekdo obsodil, temveč zato, ker jih ljudje prenehajo reproducirati. Ne gre za revolucijo, temveč za ontološko erozijo. Nadkonvencija to erozijo prvič izreče kot normativno dejstvo.

Če je bil projekt leta 1948 poskus zaščititi človeka pred državo, potem je danes nujno dopolnilo zaščititi pogoje, brez katerih človek sploh ne more nastati. Konfucij po Eleanor Roosevelt v Ženevi 1948 zato ne pomeni odmika od univerzalnosti človekovih pravic, temveč njen pogoj možnosti: univerzalnost ni univerzalnost pravic, temveč univerzalnost pogojev, v katerih se človeško lahko udejanja. Brez tega praga lahko pravice ostanejo zapisane – človeškost pa izgine.

V tej točki postane razvidno, da Nadkonvencija ni zgolj teoretski konstrukt, temveč že delujoča družbena realnost. Njeno jedro se danes spontano udejanja v raznolikih civilnih in družbenih gibanjih, ki – ne glede na ideološke razlike – zavračajo vojno, normalizacijo nasilja in instrumentalizacijo prihodnjih generacij v imenu geopolitičnih,

verskih ali nacionalnih ciljev. Gibanja, ki zahtevajo **mir namesto eskalacije, življenje namesto mobilizacije**, in **varovanje otrok namesto žrtvovanja prihodnosti**, ne delujejo več predvsem v jeziku pravic ali interesov, temveč v jeziku pogojev: sveta, v katerem je mogoče odraščati brez strahu, razselitve in trajne negotovosti.

Ta logika je razvidna tako v sodobnih protivojnih pobudah civilne družbe, humanitarnih mrežah in lokalnih skupnostih kot tudi v širših družbenih odzivih na militarizacijo vsakdanjega življenja. Od množičnih mirovnih protestov in zavračanja vojaške mobilizacije do zahtev po zaščiti civilistov in otrok v konfliktih se pojavlja skupni imenovallec: **družbeni red, ki normalizira vojno, ne more hkrati zagotavljati pogojev otroštva**. V tem smislu se Nadkonvencija že udejanja kot tiha, a vztrajna praksa – ne kot politični program, temveč kot družbeni refleks samoohranitve.

Značilno je, da ta praksa pogosto nastopa **onkraj klasičnih ideoloških delitev**. Ne gre več za levico ali desnico, za Zahod ali Vzhod, temveč za elementarno presojo legitimnosti sveta, ki se reproducira skozi generacije. Ko družbe – zavestno ali intuitivno – začnejo zavračati red, ki zahteva vojno kot normalno stanje, hkrati udejanjajo temeljno načelo Nadkonvencije: **otročstvo je meja, preko katere nobena politika ne more iti**. Če politika te meje ne prepozna, jo prepozna družba sama – skozi umik podpore, izgubo legitimnosti in tiho, a nepreklicno zavrnitev reprodukcije sveta, ki ne omogoča več človeškega nastajanja.

Manjka še ena razsežnost, ki je za Nadkonvencijo odločilna in jo sodobni diskurzi pogosto zamešajo ali povsem spregledajo: materni jezik.

Zakaj je jezik ključen z vidika Nadkonvencije?

Materni jezik ni zgolj sredstvo sporazumevanja, temveč **struktura mišljenja**: v njem se oblikujejo pomen, časovna orientacija, zmožnost sklepanja, čustvena varnost in razumevanje sveta. Jezik ni dodatek k že oblikovanemu subjektu, temveč pogoj njegovega nastanka. Kadar pravni red varuje jezik le oportunistično – kot možnost rabe ali simbol identitete – ne varuje pa pogojev, v katerih se jezik lahko stabilno razvije, s tem ne varuje niti človekovega ustroja mišljenja. Prav tu se pokaže nujnost Nadkonvencije: brez ontološke zaščite maternega jezika pravice ostanejo zapisane, vendar brez nosilca, ki bi jih lahko dejansko udejanjal.

Predstavljajmo si, da pingvina vzgaja kokoš – ne v sovraštvu, temveč skrbno in dosledno, vendar v jeziku, ki pingvinu ni lasten. Rezultat ne bi bil ne pingvin ne kokoš, temveč bitje brez lastne orientacije v svetu. Ta miselni poskus ne govori o biološki razliki, temveč o ontološkem pogoju: vsako bitje postane to, kar je, le znotraj jezika, odnosov in simbolnega reda, ki so mu lastni. Enako velja za človeka. Če družbeni red ne omogoča razvoja v lastnem jeziku – v širšem pomenu besede, kot prostoru pomena, pripadnosti in kontinuitete – potem pravice, četudi formalno zagotovljene, nimajo nosilca. Nastane »pingvin, vzgojen v jeziku kokoši«: pravno priznan, a ontološko okrnjen subjekt.

Sklepno postane jasno, da obstoječi mednarodni in evropski instrumenti materni jezik praviloma varujejo le pogojno (glej prilogo 1): kot vprašanje nediskriminacije, manjšinske identitete ali administrativne izobraževalne politike, torej takrat, ko je jezik že razumljen kot atribut že oblikovanega subjekta. Zato je njihova zaščita pogosto “oportunistična” v tehničnem smislu – učinkovita kot pravna prepreka najbolj grobim posegom, vendar nezadostna kot jamstvo pogojev, v katerih se človek sploh lahko oblikuje. Nadkonvencija v tem prostoru naredi premik ravni: materni jezik ne obravnava kot kulturno pravico ali simbol pripadnosti, temveč kot ontološko infrastrukturo človeškosti, brez katere pravice ostanejo brez nosilca. Tam, kjer sistem dopušča razkroj maternega jezika skozi razseljevanje, trajno negotovost, institucionalno fragmentacijo ali prezgodnjo instrumentalizacijo, ne razpade le kulturna raznolikost, temveč sama možnost stabilnega nastanka človeka. Prav zato Nadkonvencija ne dodaja nove “pravice do jezika”, temveč postavi prag legitimnosti: družbeni red je dopusten le, če varuje pogoje, v katerih se materni jezik lahko živi, ponotranji in prenaša – kajti šele tam se pravice iz zapisa spremenijo v udejanjivo človeško realnost.

... in ni naključje, da je Nadkonvencija nastala v kulturnem prostoru, ki je svojo zgodovinsko kontinuiteto, politično zavest in obstoj ohranil prav skozi **materni jezik in v okrilju jezika**, še preden je imel lastne institucije in državo – **v Sloveniji**, kjer je izkušnja preživetja človeškega neločljivo povezana z varovanjem jezika kot pogoja skupnega sveta.

Za konec – kako bi lahko spremljali učinke sleherne družbe na planetu Zemlja?

V uvodu k tabeli 4 (priloga 2) je treba izrecno poudariti, da Nadkonvencija družbeni red presoja po **naboru povezanih ontoloških kriterijev**, ki skupaj delujejo kot **indikatorji prihodnosti**, ne kot ločeni socialni kazalniki. Ti kriteriji vključujejo: **fizično varnost otroka** (odsotnost vojne, nasilja, razseljevanja), **stabilnost bivanja** (možnost trajnega doma in neprekinjene življenjske kontinuitete), **dohodkovno varnost družine** (zmožnost zagotavljanja osnovnih pogojev tudi ob prekinitvah dela), **dejanski čas staršev ali skrbnikov za otroka**, **materni jezik kot razvojni prostor** (možnost stabilne jezikovne socializacije brez nasilne prekinitve), **dostopnost in kakovost šolstva**, **dostopnost zdravstvenega varstva otrok** ter **predvidljivost življenjske prihodnosti** kot realno dosegljive življenjske poti.

Poseben, sintezni kazalnik predstavlja razmerje **rodnost/umrljivost** (TFR + trend umrljivosti), ki pokaže, ali se prebivalstvo reproducira iz zaupanja v prihodnost ali kljubuje razmeram iz nujnosti. Navedeni kriteriji niso razumljeni kot seznam politik ali pravic, temveč kot pogoji, ki morajo delovati hkrati: razpad kateregakoli od njih signalizira, da družbeni red ne deluje več v korist lastne medgeneracijske vzdržnosti.

Spodnja priloga 2 je zato zasnovana kot **diagnostično orodje Nadkonvencije**, ne kot rangirna lestvica v klasičnem statističnem smislu. Njena metodološka funkcija ni merjenje »uspešnosti« držav, temveč **zaznavanje smeri družbenega gibanja**: ali družbeni red dolgoročno omogoča pogoje otroštva ali pa jih sistemsko razkraja.

Uporabljeni kazalniki so izbrani kot **ontološki indikatorji**, torej kot znaki, ki ne opisujejo zgolj stanja, temveč razkrivajo zmožnost družbe za lastno reprodukcijo. Ocene v tabeli so zavestno **kvalitativne** (zelo visoka / visoka / srednja / nizka / zelo nizka), saj kvantitativni agregati pogosto zakrijejo notranja protislovja med formalno urejenostjo in dejanskimi življenjskimi pogoji. Namen takšne ocene ni nadomestiti statistike, temveč jo interpretirati v luči ontoloških kriterijev Nadkonvencije: dostopnost bivanja, dohodkovna varnost, čas staršev, stabilnost materne jezika ter dostopnost šolstva in zdravstva so razumljeni kot pogoji, ki morajo delovati hkrati, saj nobeden od njih sam zase ne more zagotoviti vzdržne prihodnosti. Kazalnik rodnot/umrljivost v tej shemi deluje kot **sintezni izhodni signal**: ne meri zgolj števila rojstev, temveč kaže, ali se prebivalstvo reproducira iz zaupanja v prihodnost ali pa kljubuje razmeram iz nujnosti, migracij ali demografske kompenzacije; v tem smislu rodnot ni cilj politike, temveč posledica sveta, v katerem ljudje živijo. Povezava s trendi umrljivosti omogoča dodatno zaznavanje, ali se življenjski cikli podaljšujejo in stabilizirajo ali pa se krajša pričakovana življenjska perspektiva. Stolpec »**Medgeneracijska prihodnost**« deluje kot integrativna presoja: povzema vse kazalnike skupaj in odgovarja na temeljno vprašanje Nadkonvencije – ali družbeni red še proizvaja pogoje, v katerih otrok lahko razvije trajen odnos do sveta, ali pa prihodnost postaja pogojna, odložena ali nedosegljiva. Tabela 2 zato ne trdi, kakšna družba »je«, temveč pokaže, **kam gre**: proti ontološki vzdržnosti ali proti razkroju pogojev, v katerih se človeško sploh lahko ohrani.

V to metodološko logiko se umešča tudi razdelek **RAJ* in RMT* kot izhodna signala Nadkonvencije (primer Slovenija)**.

Rezultat: Slovenija 2024 – RAJ* in RMT* (proxy po državljanstvu)

Scenarij	<i>p</i> = delež tujih državljanek 15–49	RAJ* (TFR državljanke Slovenije)	RMT* (TFR tuje državljanke)
Konzervativno	0,09	1,36	3,14
Centralno	0,11	1,39	2,57
Višje	0,13	1,42	2,17

Vsi trije scenariji so **matematično skladni** z dejstvi: skupni TFR **1,52** in delež rojstev tujih državljanek **18,6 %**³. Tabela prikazuje scenarijski izračun ločenih stopenj rodnosti za državljanke Slovenije (RAJ*) in tuje državljanke (RMT*) pri različnih predpostavkah o deležu tujih žensk v rodni dobi. V vseh scenarijih je RAJ* stabilno pod skupnim TFR 1,52, medtem ko RMT* bistveno presega raven reprodukcije, kar kaže, da skupna rodnost v **Sloveniji statistično izhaja predvsem iz migracijskega prispevka. Rezultat potrjuje tezo Nadkonvencije, da se demografska stabilnost lahko navidezno ohranja tudi ob hkratnem razkroju pogojev reprodukcije v avtohtonem jezikovnem okolju.**

RAJ in RMT sta **izhodna diagnostična signala**, natančneje **dodatna kriterija ustreznosti udejanjanja Nadkonvencije**: Nadkonvencija sprašuje, ali družbeni red omogoča pogoje otroštva, RAJ/RMT pa dodatno preverjata, ali se ti pogoji **dejansko udejanjajo v maternem jeziku otroka** ali pa se nadomeščajo z demografsko kompenzacijo.

V tem smislu sta RAJ in RMT **sekundarna, preverjalna kriterija**, ki razkrivata, ali je Nadkonvencija ontološko udejanjena (pogoji otroštva + materni jezik) ali zgolj statistično obvodena (agregatna stabilnost brez jezikovne kontinuitete).

V obravnavanem primeru je bila rodnost uporabljena kot **osrednji izhodni kazalnik NK-indeksa**, skladno z logiko Nadkonvencije, po kateri rodnost ne predstavlja cilja politike, temveč empirični signal, ali družbeni red še omogoča prihodnost.

Zaradi omejene razpoložljivosti podatkov je bila uvedena začasna operativna razmejitev med **RAJ*** (rodnost državljanek Slovenije) in **RMT*** (rodnost tujih državljanek), ki deluje kot metodološki proxy za končno, ontološko-jezikovno razmejitev med reprodukcijo sveta v lastnem jeziku in demografsko kompenzacijo migracijskih tokov. Izračun RAJ* in RMT* temelji izključno na uradnih agregatnih dejstvih: skupni stopnji rodnosti, deležu rojstev tujih državljanek ter strukturi prebivalstva po spolu in državljanstvu. Ker natančen delež tujih državljanek v starosti 15–49 za obravnavano leto ni bil uporabljen, je bil izračun izveden **scenarijsko** v realističnem intervalu predpostavk; vsi scenariji so matematično skladni z uradnimi podatki in zato ne predstavljajo špekulacije, temveč kontroliran približek. Rezultati dosledno kažejo, da je RAJ* v Sloveniji nižji od agregatne rodnosti, medtem ko RMT* statistično blaži padec skupne stopnje rodnosti, kar potrjuje ključno tezo Nadkonvencije: **agregatni demografski kazalniki lahko zakrijejo razkroj pogojev reprodukcije sveta, ne morejo pa ga odpraviti**. Demografska kompenzacija ne pomeni ontološke vzdržnosti, če ne obstajajo pogoji, v katerih bi otrok lahko polno razvil odnos do sveta v lastnem maternem jeziku.

Metodološko je zato nujno poudariti, da ta analiza **ne rangira ljudi**, ne vrednoti migracij in ne postavlja normativnih ciljev. Razlikovanje med RAJ* in RMT* ni identitetno, temveč

³ Glej stat, rojeni 2024: https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/13688?utm_source=chatgpt.com

analitično: omogoča zaznavanje razlike med reprodukcijo sveta in zamenjavo populacije, kar je za presojo dolgoročne legitimnosti družbenega reda odločilno.

Končni cilj Nadkonvencije ni ostati pri državljanstvu kot kriteriju, temveč preiti na **jezikovno-kontinuitetno meritev**, utemeljeno na maternem jeziku kot razvojnem prostoru. Tak prehod zahteva dodatne podatke (jezik doma, jezik primarne socializacije, jezik šolanja v prvih letih), ki jih obstoječe statistike še ne zajemajo sistematično; do takrat RAJ* in RMT* ostajata metodološko pošten in transparenten vmesni korak.

V tem okviru analiza ne daje političnih priporočil, temveč postavlja **mejo interpretacije**: kadar agregatna rodnost ostaja stabilna zaradi migracijskih tokov, medtem ko rodnost v lastnem jezikovnem svetu pada, **prihodnost ne izgine zaradi pomanjkanja ljudi, temveč zaradi izgube pogojev, v katerih bi se svet lahko reproduciral**. Nadkonvencija s tem ne napoveduje, temveč bere realnost – in jo naredi metodološko vidno.

Kaj nam ponudi Nadkonvencija, na področju slovenskega jezika?

- Država ima primarno dolžnost varovati svoj konstitutivni jezik kot skupni razvojni prostor.
- Pri avtohtonih in ustavno priznanih manjšinah je Slovenija so-nosilka ontološke odgovornosti za razvoj maternega jezika.
- Pri zgodovinsko navzočih skupnostih brez matične države mora Slovenija preprečiti razpad razvoja otrok in zagotoviti temeljne pogoje človeškega,
- medtem ko pri migracijah ostaja primarna ontološka odgovornost za materni jezik na matični državi, država sprejema pa mora zagotoviti močan skupni jezik in ne ustvarjati razvojnega nasilja.

Srečno 2026 in dalje.

Dobre povezave:

1. [Besedilo Nadkonvencije ZN](#)
2. [Kaj bi uvedba Nadkonvencije pomenila za Slovenijo](#)

Primarni viri (klasični in kanonični)

- Platon: *Apologija, Kriton, Gorgija, Država, Zakoni*.
- Ksenofont: *Spomini na Sokrata*.
- Aristotel: *Nikomahova etika; Politika*.
- Kant: *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten; Metaphysik der Sitten; Zum ewigen Frieden*.
- Hegel: *Phänomenologie des Geistes; Grundlinien der Philosophie des Rechts*.
- Marx: *Zur Judenfrage; Das Kapital* (izbrane knjige).
- Nietzsche: *Zur Genealogie der Moral; Also sprach Zarathustra*.
- Konfucij: *Analekti (Lúnyǔ)*.
- Mencij: *Mengzi*.
- Laozi: *Dao De Jing*.
- Budistični kanon: *Dhammapada*; izbrane sutte v *Majjhima Nikāya / Dīgha Nikāya*.
- Nāgārjuna: *Mūlamadhyamakakārikā*.
- Ibn Khaldūn: *Al-Muqaddimah*.
- Združeni narodi: *Universal Declaration of Human Rights* (1948); *ICCPR* (1966); *ICESCR* (1966).

Sekundarni in sodobni kritični viri (ki jih imate v aparatu)

- Arendt: *The Origins of Totalitarianism*.
- Agamben: *Homo Sacer; "Beyond Human Rights"*.
- Rancière: "Who Is the Subject of the Rights of Man?"
- Foucault: *Surveiller et punir; Histoire de la sexualité I*; pozni teksti/intervjuji o pravicah in vladljivosti.
- Moyn: *The Last Utopia*.
- Douzinas: *The End of Human Rights*.
- Mutua: "Savages, Victims, and Saviors: The Metaphor of Human Rights".
- Baxi: *The Future of Human Rights*.
- Ramose: *African Philosophy through Ubuntu*.
- Mbiti: *African Religions and Philosophy*.

Viri (Žižek):

- Žižek, S., *The Ticklish Subject*.
- Žižek, S., *Welcome to the Desert of the Real*.
- Žižek, S., *Violence*.
- Žižek, S., *In Defense of Lost Causes*.
- Žižek, S., izbrani eseji o človekovih pravicah in liberalizmu (npr. v *London Review of Books, New Left Review*).

Priloga 1 - Tabela 3: Primerjalna tabela: Materni jezik v mednarodnih in evropskih konvencijah

Instrument	Status maternega jezika	Narava zaščite	Pozitivna obveznost države	Ontološki doseg (1–5)	Ključna omejitev z vidika Nadkonvencije
UDHR (1948)	implicitno (izobraževanje, dostojanstvo)	deklarativna	ne	1	Materni jezik ni prepoznan kot pogoj razvoja, le kot del splošnega izobraževanja
ICCPR (1966), čl. 27	jezik manjšin	negativna pravica (ne-odvzem)	zelo omejena	2	Varuje uporabo jezika, ne pogojev njegovega ponotranjenja
CRC (1989), čl. 29–30	jezik otroka/manjšine	delno pozitivna	omejena	3	Otrok je naslovnik pravice, ne pa ontološki indikator sistema
Deklaracija ZN o pravicah manjšin (1992)	jezikovna identiteta	deklarativno-varovalna	šibka	2	Fokus na identiteti, ne na razvoju človeškega
ESČP + Protokol št. 1, čl. 2	jezik v izobraževanju	nediskriminacija	ne	2	Ni pravice do izobraževanja v maternem jeziku; široka diskrecija države
Belgian Linguistic Case (1968)	jezik kot šolska politika	sodna razlaga	ne	2	Materni jezik obravnavan tehnično, ne razvojno
LEUTP (EU), čl. 21–22	jezikovna raznolikost	načelna	ne	2	Spoštovanje brez zaveze k zagotavljanju pogojev
LEUTP, čl. 24 (pravice otroka)	otrok kot nosilec pravic	delno pozitivna	posredna	3	Otrok zaščiten normativno, ne ontološko
FCNM (Svet Evrope), čl. 14	manjšinski jezik v izobraževanju	pogojna pozitivna	da, "kjer je mogoče"	3	Pogojenost razrahlja univerzalnost
ECRML (Evropska listina)	regionalni/manjšinski jeziki	selektivna	da (izbirna)	3	Izbirnost in omejen obseg (ne velja za vse otroke)
UNESCO (2003–)	materni jezik v izobraževanju	razvojna	da	4	Močna strokovna utemeljitev, a šibka pravna zavezujočnost
NADKONVENCIJA (predlagana)	materni jezik kot pogoj človeškosti	ontološka	nujna	5	Brez formalne kodifikacije (za zdaj)

Priloga 2 - Tabela 4: Države po osnovnih kriterijih Nadkonvencije (otrok kot indikator)

Država	Fizična varnost otroka	Stanov anjska dostop nost	Dohod kovna varnos t družin e	Predšol ska vzgoja (3–5)	Šolstvo	Zdravst vo otrok	Čas starš ev	Matern i jezik	Rodnos t / umrljiv ost	Medgene racijska prihodno st	Ključni ontološki signal
Avstrija	visoka	srednja	visoka	visoka	visoka	visoka	sredn ja	srednja –visoka	nizka / nizka	srednja	Stabilnost z demografski m pritiskom
Brazilija	nizka– srednja	nizka	nizka– srednj a	nizka– srednja	nizka– srednja	nizka– srednja	nizka	srednja	srednja / srednja	nizka	Fragmentiran o otroštvo
Estonija	visoka	srednja	srednj a– visoka	visoka	visoka	visoka	sredn ja	visoka	nizka / nizka	srednja	Digitalna stabilnost, demografska krhkost
Finska	visoka	visoka	visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	visok a	visoka	zelo nizka / zelo nizka	visoka	Sistem varuje pogoje kljub nizki rodnosti
Francija	visoka	srednja	visoka	visoka	visoka	visoka	sredn ja	visoka	srednja / nizka	srednja	Relativna vzdržnost z demografski m padcem
Hrvaška	visoka	nizka	srednj a– nizka	srednja	srednja	srednja	nizka – sredn ja	srednja	zelo nizka / srednja	nizka– srednja	Izseljevanje, demografski odtok
Indija	srednja	nizka	nizka	nizka– srednja	nizka– srednja	nizka– srednja	nizka	srednja	visoka / srednja	nizka	Rodnost iz nuje, ne iz varnosti
Italija	visoka	nizka	srednj a– nizka	srednja	visoka	visoka	nizka	srednja	zelo nizka / nizka	nizka	Dolgotrajna demografska depresija
Južnoafrišk a republika	nizka	nizka	nizka	nizka– srednja	nizka– srednja	nizka– srednja	nizka	srednja	srednja / visoka	zelo nizka	Strukturno nasilje
Kitajska	srednja	srednja	srednj a	visoka / nizka	srednja –visoka	srednja	nizka	srednja	zelo nizka / narašč a	nizka– srednja	Stabilnost brez zaupanja v prihodnost
Latvija	visoka	nizka– srednja	srednj a	srednja	srednja –visoka	srednja –visoka	nizka – sredn ja	visoka	zelo nizka / srednja	nizka– srednja	Kontinuiteta pod pritiskom
Litva	visoka	nizka– srednja	srednj a	srednja	srednja –visoka	srednja –visoka	nizka – sredn ja	visoka	zelo nizka / srednja	nizka– srednja	Demografski odtok
Madžarska	visoka	srednja	srednj a	srednja	srednja	srednja	nizka – sredn ja	srednja	nizka / srednja	nizka– srednja	Simbolna družinska politika
Nemčija	visoka	srednja –nizka	visoka	visoka	visoka	visoka	sredn ja	srednja –visoka	nizka / nizka	srednja	Vzdržnost pod pritiskom

Norveška	visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	visoka	visoka	nizka / zelo nizka	zelo visoka	Reproduktivno vzdržna družba
Poljska	visoka	srednja	srednja	srednja	srednja	srednja	nizka – srednja	visoka	zelo nizka / nizka	nizka–srednja	Družinska politika brez reproduktivnega učinka
Rusija	nizka	srednja	srednja–nizka	srednja	srednja	srednja	nizka	nizka–srednja	nizka / visoka	nizka	Demografski alarm (vojna)
Slovenija	visoka	nizka	srednja	visoka	visoka	visoka	srednja–nizka	visoka	nizka / srednja	srednja–nizka	Normativno pravilna, ontološko krhka
Švedska	visoka	visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	zelo visoka	visoka	visoka	nizka / zelo nizka	zelo visoka	Institucionalizirana reproduktivnost
Ukrajina	zelo nizka	nizka	nizka	nizka	nizka–srednja	nizka–srednja	zelo nizka	nizka	zelo nizka / visoka	zelo nizka	Akutni ontološki zlom (vojna)
Združene države Amerike	srednja	nizka–srednja	nizka	srednja	srednja	srednja	nizka	srednja	nizka / srednja	nizka	Pravice brez reproduktivnih pogojev
Združeno kraljestvo	visoka	nizka–srednja	srednja	visoka	visoka	visoka	srednja–nizka	visoka	nizka / nizka	srednja–nizka	Stanovanjski in časovni pritisk

Opomba: Tabela primerjalno prikazuje, kako posamezne države glede na ključne ontološke kriterije omogočajo ali razgrajujejo pogoje otroštva, pri čemer se razkrije, da formalna varnost, razvitost institucij ali socialni sistemi sami po sebi ne zagotavljajo medgeneracijske vzdržnosti. V večini držav je opazna napetost med institucionalno zaščito in dejanskimi pogoji reprodukcije človeškega, zlasti na področjih stanovanja, časa staršev in dolgoročne rodnosti. Ključno opozorilo Nadkonvencije je, da brez ločene analize **RAJ (avtohtono jezikovno okolje)** in **RMT (migracijski tokovi)** v posamezni državi ni mogoče ugotoviti resničnega cilja Nadkonvencije – to je, ali sistem dejansko ustvarja pogoje, v katerih se lahko **jezik, kultura in človeškost nadaljujejo skozi lastne prihodnje generacije**, ali pa to kontinuiteto le statistično nadomešča.

Hitri odgovori na vprašanja v zvezi z Nadkonvencijo

1. Ali Nadkonvencija odgovarja na temeljno vprašanje globalnega neoliberalizma in tehnofevdalizma?

Kaj je danes temeljni problem globalnega reda?

Osrednji problem sodobnega sveta ni več pomanjkanje pravic, temveč razpad pogojev, v katerih se človek sploh lahko oblikuje kot subjekt. V številnih državah obstajajo ustave, konvencije, sodišča in nadzorni mehanizmi, ki formalno zagotavljajo človekove pravice. Hkrati pa se širijo negotovost, prekarno delo, stanovanjska nedostopnost, razpad časa za družino, osamljenost in demografski zlom. Družbeni sistemi so normativno urejeni, a eksistencialno izpraznjeni. Delujejo pravno, vendar odpovedujejo ontološko.

Ta razkorak med normativno urejenostjo in dejanskimi življenjskimi pogoji razkriva novo vrsto krize: krizo pogojev človeškega nastajanja. V njej problem ni več predvsem v tem, da bi bile pravice kršene, temveč da vse pogostejše nimajo več nosilca. Človek kot stabilen subjekt, sposoben trajnega življenja, odnosa in odgovornosti, postaja izjema.

Kakšno vlogo imata pri tem neoliberalizem in tehnofevdalizem?

Neoliberalizem temelji na predpostavki, da je družbo mogoče učinkovito urejati prek trga, konkurence, individualne odgovornosti in merljivih rezultatov. Človek je v tem okviru razumljen predvsem kot nosilec kompetenc, podjetnik samega sebe ali potrošnik. Njegova vrednost se kaže v učinkovitosti, prilagodljivosti in zmožnosti vključevanja v trg.

Tehnofevdalizem to logiko še poglobi. Življenje se vse bolj organizira prek digitalnih platform, algoritmov in stalne razpoložljivosti. Delo, komunikacija, socialnost in celo intimnost postajajo del podatkovnih ekosistemov. Tveganja, negotovosti in stroški reprodukcije življenja se prenašajo na posameznika, medtem ko sistemi delujejo navidezno gladko in učinkovito.

Rezultat je paradoks: sistem lahko dosega visoko produktivnost in tehnološki napredek, hkrati pa sistematično razkraja pogoje, potrebne za družinsko življenje, vzgojo otrok in medgeneracijsko kontinuiteto. Čas se drobi, stabilnost izginja, prihodnost postaja negotova. To ni stranski učinek, temveč strukturna lastnost takšnega reda.

Zakaj klasična kritika neoliberalizma tu ne zadošča?

Večina kritik neoliberalizma ostaja osredotočena na vprašanja neenakosti, prerazdelitve, izkoriščanja ali ideologije. Te kritike so pomembne, vendar predpostavljajo že oblikovan subjekt, ki je prikrajšan, izkoriščen ali izključen. Redkeje pa se vprašajo, ali sistem sploh še omogoča nastanek takega subjekta.

Tu se pojavi ontološki problem. Če se razgradijo pogoji otroštva, stabilnosti, časa in jezika, potem ni več subjekta, ki bi lahko uveljavljal pravice, se politično organiziral ali nosil emancipatorne projekte. Kritika, ki predpostavlja subjekt, ne doseže ravni, na kateri se subjekt šele oblikuje.

Prav na tej točki se odpre prostor za Nadkonvencijo.

Kaj je temeljni premik, ki ga uvede Nadkonvencija?

Nadkonvencija premakne vprašanje legitimnosti z ravni pravic na raven pogojev. Ne sprašuje, ali so pravice kršene, temveč ali družbeni red sploh omogoča pogoje, v katerih se človek lahko oblikuje kot človek.

Gre za ontološki premik: pred pravom, politiko in ekonomijo stoji vprašanje pogojev človeškega nastajanja. Nadkonvencija ne zanika pomena pravic, temveč pokaže, da te brez ustreznih pogojev izgubijo svojo nosilno podlago. Pravice brez sveta, v katerem bi lahko delovale, postanejo prazna forma.

Kaj pomeni »ontološki pogoj« v tem kontekstu?

Ontološki pogoji so tisti temeljni elementi, brez katerih človeško življenje ne more vzpostaviti trajne oblike. Sem sodijo stabilno in varno otroštvo, čas za odnose in vzgojo, dostopno in trajno bivanje, osnovna ekonomska varnost, dostop do izobraževanja in zdravstva, možnost razvoja v maternem jeziku ter predvidljiva prihodnost.

Ti pogoji niso politični privilegiji, temveč predpogoji človeškosti. Če se sistemsko razkrajajo, pravice sicer ostajajo zapisane, vendar izgubijo svojega dejanskega nosilca. Nastane pravni red brez subjekta.

Zakaj je otrok osrednji indikator Nadkonvencije?

Otrok pri Nadkonvenciji ni simbol morale, nacionalne prihodnosti ali ideološkega projekta. Je indikator sedanjosti. Način, kako družba omogoča ali onemogoča otroštvo, neposredno razkriva, ali še ustvarja pogoje za človeško življenje.

Če starši nimajo časa, varnosti in stabilnosti, če so odnosi razdrobljeni, bivanje negotovo in prihodnost nepredvidljiva, potem družba ontološko odpoveduje, četudi formalno spoštuje pravice. Otrok tako postane merilo, ne zato ker bi bil moralni ideal, temveč zato, ker razkrije stanje sveta tukaj in zdaj.

Kako se Nadkonvencija razlikuje od klasičnih človekovih pravic?

Klasične človekove pravice varujejo posameznika kot že oblikovan subjekt. Predpostavljajo, da subjekt obstaja in da je treba varovati njegovo svobodo, dostojanstvo in enakost. Nadkonvencija pa se sprašuje, ali obstajajo pogoji, v katerih tak subjekt sploh lahko nastane.

Zato ne dodaja novih pravic, ne tekmuje z obstoječimi konvencijami in ne uvaja nove ideologije. Deluje kot ontološki prag: meja, pod katero družbeni red izgubi legitimnost, četudi je pravno urejen, demokratičen ali gospodarsko uspešen.

Kako to odgovarja na logiko tehnofevdalizma?

Tehnofevdalizem meri uspešnost v podatkih, učinkovitosti in rasti. Nadkonvencija temu postavi mejo. Sistem je legitimen le, če omogoča reprodukcijo človeškega sveta. Če tehnologija, trg ali upravljanje sistematično razgrajujejo čas, odnose in stabilnost, potem ne gre več zgolj za politični ali ekonomski problem, temveč za ontološko krizo.

Nadkonvencija v tem smislu ponudi kriterij, ki ga ni mogoče obiti z regulacijo, optimizacijo ali boljšo politiko upravljanja. Gre za vprašanje, ali svet kot tak še omogoča človeško nastajanje.

Kaj je končni pomen Nadkonvencije?

Nadkonvencija ni program, zakon ali ideologija. Je diagnostično in normativno merilo. Ne določa, kakšna mora biti družba, temveč pokaže, kdaj družba preneha biti vzdržna kot človeški svet.

Njeno temeljno sporočilo je preprosto: družbeni red, ki sistemsko razkrajajo pogoje otroštva, časa, jezika in stabilnosti, izgubi legitimnost – ne zaradi moralne obsodbe, temveč zato, ker ne more več reproducirati človeškega življenja.

S tem Nadkonvencija na najgloblji ravni odgovarja na izziv neoliberalizma in tehnofevdalizma. Ne ponuja nove ideologije, temveč ontološki prag, ki določa, ali svet sploh še omogoča, da človek postane človek.

2. Kakšna je uporabna vrednost Nadkonvencije v demokraciji, kot je Slovenija?

2. A. Vidik politika – ne glede na pripadnost levemu ali desnemu polu

Zakaj je to vprašanje sploh relevantno za politika?

V demokracijah, kot je Slovenija, se oblasti izmenjujejo, politični programi se razlikujejo, ideološki poudarki nihajo, vendar temeljni družbeni problemi pogosto ostajajo presenetljivo stabilni. Ne glede na to, kdo zmaga na volitvah, se ponavljajo isti vzorci: stanovanjska nedostopnost, nizka rodnost, preobremenjenost družin, izguba zaupanja v prihodnost, razpad časa za odnose in vzgojo.

To kaže, da problem ni zgolj političen, temveč strukturno globlji. Nadkonvencija je uporabna prav zato, ker politiku omogoča, da preseže vsakokratno ideološko fronto in se vpraša, ali njegov politični projekt – levi ali desni – dejansko izboljšuje pogoje, v katerih ljudje lahko živijo kot ljudje.

Kaj Nadkonvencija pomeni za politika kot nosilca oblasti?

Za politika Nadkonvencija ne deluje kot program, temveč kot merilo legitimnosti. Ne sprašuje, ali je neka politika skladna z ideologijo, ampak ali prispeva k ohranjanju ali razgradnji pogojev človeškega življenja.

Politik lahko vodi zelo različne politike – liberalne, socialne, konservativne ali razvojne –, toda Nadkonvencija postavi skupno vprašanje vsem: ali te politike omogočajo stabilno otroštvo, čas za odnose, dostopno bivanje, predvidljivo prihodnost in možnost medgeneracijske kontinuitete?

S tem politika ne razoroži, temveč dobi globlji kriterij presoje, ki presega kratkoročne uspehe in volilne cikle.

Zakaj je to pomembno v sistemu politične polarizacije?

V polariziranih družbah politična razprava pogosto zdrsne v simbolni boj identitet. Levica in desnica se izmenjujeta v retoriki, vendar redko posežeta v globlje strukturne pogoje življenja. Nadkonvencija omogoča premik iz konflikta identitet v razpravo o pogojih.

Politik lahko v tem okviru zagovarja zelo različne vrednote, vendar je zavezan enemu minimalnemu merilu: da sistem, ki ga soustvarja, ne razkraja pogojev, v katerih se človek lahko oblikuje. To omogoča skupni jezik tudi med ideološkimi nasprotniki, saj gre za vprašanje pred politiko, ne nad politiko.

Kako Nadkonvencija pomaga politiku delovati dolgoročno?

Politični sistemi so nagnjeni h kratkoročnosti. Volilni cikli silijo v hitre učinke, vidne rezultate in taktične kompromise. Nadkonvencija ponuja protiutež tej logiki, saj uvaja dolgoročni kriterij: ali današnja odločitev prispeva k vzdržnosti pogojev človeškega življenja čez deset ali dvajset let.

S tem politiku omogoča, da legitimno zagovarja tudi nepriljubljene ali počasne ukrepe, če so ti utemeljeni kot nujni za ohranitev pogojev otroštva, stabilnosti in prihodnosti. Ne gre za ideološki izgovor, temveč za razumno utemeljitev dolgoročne odgovornosti.

Kako se Nadkonvencija razlikuje od političnih programov?

Nadkonvencija ne predpisuje vsebine politik. Ne pove, kakšna mora biti davčna stopnja, stanovanjska politika ali trg dela. Določa pa mejo, pod katero politika izgubi legitimnost: takrat, ko sistematično razkraja pogoje za človeško življenje.

To pomeni, da je združljiva tako z levimi kot desnimi pristopi, dokler ti prispevajo k stabilnim življenjskim pogojem. Hkrati pa omogoča kritiko obeh polov, kadar njune politike – četudi demokratično sprejete – dolgoročno delujejo proti tem pogojem.

Povzetek za politika

Za politika Nadkonvencija pomeni:

- orientacijsko merilo onkraj ideologije,
- orodje za dolgoročno presojo posledic odločitev,
- skupni jezik za preseganje polarizacije,
- legitimacijo odgovorne, a ne populistične politike,
- merilo, po katerem se presoja, ali oblast še služi človeškemu življenju.

2. B. Vidik visokega funkcionarja oziroma uradnika

Zakaj je Nadkonvencija posebej pomembna za visoke uradnike?

Visoki uradniki, sodniki, regulatorji in vodilni javni uslužbenci delujejo v povsem drugačnem položaju kot politiki. Niso izvoljeni, temveč imenovani. Njihova legitimnost izhaja iz strokovnosti, zakonitosti in kontinuitete delovanja institucij. Pogosto delujejo čez več vlad in so zavezani stabilnosti sistema.

Prav zato se pogosto znajdejo v napetosti: vidijo dolgoročne probleme, vendar nimajo jezika, s katerim bi jih izrazili, ne da bi bili razumljeni kot politični akterji. Nadkonvencija jim ponuja ravno takšen jezik.

Kakšno dodano vrednost ima Nadkonvencija za visokega uradnika?

Najprej deluje kot nadpolitični referenčni okvir. Omogoča razmislek o tem, ali institucija, ki jo vodi ali v kateri deluje, prispeva k ohranjanju pogojev človeškega življenja ali jih – morda nehote – razkraja. Ta presoja ni ideološka, temveč funkcionalna in ontološka.

Drugič, omogoča horizontalno presojo politik. Uradniki pogosto delujejo v ozkih resorjih, medtem ko so učinki odločitev medsebojno prepleteni. Nadkonvencija ponuja skupni kriterij, s katerim lahko različni sektorji (finance, delo, šolstvo, zdravje, prostor) ocenjujejo skupni vpliv svojih politik na življenjske pogoje prebivalstva.

Tretjič, omogoča strokovno distanco do politične polarizacije. Uradnik se lahko sklicuje na vprašanje pogojev, ne na politične cilje. Tako lahko opozarja na sistemska tveganja brez vstopanja v strankarski konflikt.

Kakšna je vrednost Nadkonvencije za sodnike in nadzorne organe?

Za sodnike in nadzorne institucije Nadkonvencija odpira dodatni interpretativni horizont. Ne nadomešča ustave ali zakonov, temveč pomaga razumeti njihov smisel. Omogoča vprašanje, ali določene ureditve dolgoročno omogočajo uresničevanje pravic ali pa jih izpraznijo.

S tem krepi reflektivno funkcijo prava: pravo ni le skupek pravil, temveč instrument za varovanje pogojev človeškega življenja. Ta perspektiva je še posebej dragocena tam, kjer formalna zakonitost obstaja, a življenjska realnost kaže razkroj.

Kako Nadkonvencija deluje v praksi za upravo?

V praksi Nadkonvencija deluje kot tihi kompas. Ne zahteva spremembe zakonodaje, temveč vpliva na način presoje, strateško načrtovanje, ocenjevanje učinkov in medresorsko sodelovanje. Pomaga prepoznati, kdaj posamezne politike sicer dosegajo cilje, vendar hkrati dolgoročno spodkopavajo stabilnost družbe.

Uradniku omogoča, da svojo vlogo razume ne le kot izvajanje predpisov, temveč kot varovanje pogojev, v katerih ti predpisi sploh lahko delujejo.

Sklep

Za politika Nadkonvencija pomeni merilo odgovorne oblasti onkraj ideoloških delitev. Omogoča razmislek, ali politični projekti dejansko prispevajo k pogojem človeškega življenja ali jih spodkopavajo.

Za visokega uradnika pomeni strokovno orodje refleksije in legitimacije: način, kako misliti, presojati in opozarjati brez politizacije, a z jasno ontološko orientacijo.

V obeh primerih Nadkonvencija ne nastopa kot ideologija ali program, temveč kot skupni prag presoje. Ne pove, kaj naj družba misli, temveč omogoča odgovor na tiho, a temeljno vprašanje: ali sistem, ki ga upravljamo ali vodimo, še omogoča, da se človek v njem lahko oblikuje, živi in načrtuje prihodnost.

2. Kako Nadkonvencija postavlja meje politik, ki ne zagotavljajo miru v sporu Ukrajina–Rusija?

Nadkonvencija ne ponuja geopolitične strategije, mirovnega načrta ali diplomatske formule. Njena funkcija je drugačna: določa **ontološko mejo legitimnosti politik**, kadar te – ne glede na cilje, pravne utemeljitve ali zaveznitva – sistematično razgrajujejo pogoje človeškega življenja. V tem smislu deluje kot kriterij presoje za vse akterje konflikta, ne kot razsodnik krivde.

V nadaljevanju je prikazano, kako ta kriterij deluje z vidika treh različnih položajev:

- A) držav članic EU,
- B) centrov multipolarnosti,
- C) Združenih držav Amerike in Ruske federacije.

A. Vidik držav članic EU (EU27)

1. Temeljni položaj EU v konfliktu

Evropska unija se v kontekstu vojne v Ukrajini praviloma umešča kot normativni akter, ki svojo držo utemeljuje z varovanjem mednarodnega prava, suverenosti držav in nedotakljivosti meja. Pri tem se sklicuje predvsem na temeljno prepoved uporabe sile ter na načelo ozemeljske celovitosti. Vendar Nadkonvencija opozarja, da takšna razlaga mednarodnega prava ni celovita in da predstavlja selektivno uporabo norm, ki same po sebi vsebujejo tudi druga, pogosto prezrta načela.

Mednarodno pravo Združenih narodov namreč ne pozna zgolj načela suverenosti držav, temveč hkrati priznava tudi pravico narodov do samoodločbe. Ta ni zgolj zgodovinska relikvija dekolonizacije, temveč trajno načelo, zapisano v Ustanovni listini ZN, obeh Mednarodnih paktih iz leta 1966 ter v sodni praksi in doktrini. **Samoodločba** ni absolutna in ne pomeni avtomatične pravice do secesije, vendar jasno določa mejo legitimnosti oblasti: oblast izgubi normativno upravičenost, kadar sistematično ne omogoča politične participacije, varnosti in temeljnih pogojev človeškega življenja.

Iz perspektive Nadkonvencije je prav tu ključen problem sedanjega evropskega diskurza. S tem ko se razlaga mednarodnega prava zoži skoraj izključno na načelo ozemeljske celovitosti, se zanemari dejstvo, da mednarodni pravni red vsebuje tudi notranji kriterij legitimnosti oblasti. Ta kriterij ni reduciran na formalno suverenost, temveč vključuje vprašanje, ali oblast še omogoča pogoje, v katerih se človek lahko oblikuje kot politični in družbeni subjekt.

Nadkonvencija zato ne zanika pomena suverenosti, temveč jo umešča v širši okvir. Suverenost ni absolutna pravica oblasti, temveč funkcionalna kategorija, katere legitimnost je odvisna od tega, ali oblast varuje temeljne pogoje življenja. Kadar oblast te pogoje sistematično razkraja – bodisi z represijo, z dolgotrajnim nasiljem ali z razgradnjo osnovnih socialnih in eksistenčnih struktur – izgubi del svoje normativne upravičenosti, ne glede na formalno mednarodno priznanje.

V tem smislu Nadkonvencija opozarja, da evropska politika pogosto uporablja mednarodno pravo selektivno: poudarja zaščito meja in suverenosti, manj pa priznava notranjo razsežnost samoodločbe kot kriterija legitimnosti oblasti. Tako nastane normativna asimetrija, v kateri je pravo uporabljeno kot zunanja meja, ne pa tudi kot notranji test oblasti.

Hkrati Nadkonvencija opozarja, da se tudi sklicevanje na samoodločbo lahko izrodi, če ni vezano na ontološke pogoje človeškega življenja. Pravica do samoodločbe ni legitimna, kadar služi militarizaciji, etničnemu izključevanju ali trajni destabilizaciji. Tudi tu Nadkonvencija postavlja mejo: samoodločba ima smisel le tam, kjer prispeva k pogojem mirnega, varnega in trajnega človeškega sobivanja.

V tem okviru Nadkonvencija ne zagovarja nobene konkretne teritorialne ali politične rešitve, temveč uvaja dvojni kriterij legitimnosti, ki ga mora prestatati vsaka politika v vojnih razmerah: **prvič, ali spoštuje mednarodno pravo v celoti, vključno z načelom samoodločbe; in drugič, ali njeni dejanski učinki ohranjajo ali razgrajujejo pogoje človeškega življenja.**

S tem Nadkonvencija premakne razpravo iz binarne opozicije »suverenost proti kršitvam« v globlje vprašanje legitimnosti oblasti. Pravo ni zgolj sistem prepovedi, temveč izraz pogojev, pod katerimi oblast sploh lahko zahteva lojalnost. Kadar politika – ne glede na stran – normalizira dolgotrajno nasilje, razseljevanje, negotovost in razpad življenjskih pogojev, izgublja legitimnost tudi, če se formalno sklicuje na pravila.

Nadkonvencija zato ne nasprotuje mednarodnemu pravu, temveč razkrije njegovo notranjo napetost: med suverenostjo in samoodločbo, med formalno pravilnostjo in dejansko legitimnostjo. Njena dodana vrednost je v tem, da pokaže, da mir ni zgolj odsotnost kršitev, temveč stanje, v katerem so izpolnjeni pogoji za človeško življenje. Brez teh pogojev pravo obstaja, legitimnost pa izgine.

Za države EU se zato postavlja vprašanje ne le *ali je njihova politika pravno utemeljena*, temveč tudi *ali ohranja pogoje človeškega življenja – doma in širše.*

2. Meja, ki jo Nadkonvencija postavlja EU-politikam

Z vidika Nadkonvencije politika izgubi legitimnost, kadar dolgoročno normalizira vojno kot stanje, sprejme trajno militarizacijo družbe, razkraja predvidljivost življenjskih pogojev, sistemsko izčrpava socialne, demografske in generacijske temelje ter nadomešča politiko miru z upravljanjem konflikta.

Posebej problematično je, kadar se mednarodno pravo razlaga selektivno: EU se sklicuje predvsem na načelo suverenosti in nedotakljivosti meja, hkrati pa zanemarja, da pravni red ZN vsebuje tudi načelo samoodločbe ter notranji kriterij legitimnosti oblasti. Nadkonvencija opozarja, da suverenost ni absolutna kategorija, temveč funkcionalna: legitimna je le toliko, kolikor oblast ohranja pogoje, v katerih se človek lahko oblikuje kot politični in družbeni subjekt.

Zato Nadkonvencija ne presoja, ali je neka stran »pravno upravičena«, temveč ali politike dejansko delujejo v smeri vzpostavljanja miru kot trajnega stanja – in ne zgolj kot začasne odsotnosti vojaških operacij.

3. Kaj to pomeni konkretno za EU?

Za Evropsko unijo Nadkonvencija pomeni jasno omejitev: evropske politike so legitimne le, če poleg varnostnih in pravnih ciljev dejavno varujejo pogoje človeškega življenja, tako zunaj kot znotraj Unije.

To vključuje zlasti:

- varovanje socialne in demografske stabilnosti prebivalstva,
- preprečevanje dolgotrajne militarizacije gospodarstva in javnega diskurza,
- zavračanje normalizacije izrednega stanja kot trajnega okvira politike,
- ohranjanje realne prihodnosti mladih generacij,
- dosledno iskanje političnih in diplomatskih poti k miru, skladno z načelom samoodločbe.

Če se EU dolgoročno preoblikuje v varnostni projekt, ki se legitimira predvsem z obrambo pravil, ne da bi hkrati varoval pogoje življenja, Nadkonvencija to razume kot ontološko tveganje: kot odmik od lastnega normativnega jedra, v katerem pravo ne varuje več človeškega sveta, temveč zgolj lastno reprodukcijo.

B. Vidik centrov multipolarnosti

1. Kaj pomeni »multipolarnost« v kontekstu Nadkonvencije?

Centri multipolarnosti (Kitajska, Indija, globalni Jug, regionalne sile) pogosto zavračajo zahodni univerzalizem in poudarjajo suverenost, razvoj ter kulturno raznolikost. V tem smislu so kritični do zahodnega moralizma in selektivne uporabe človekovih pravic.

Nadkonvencija se s to kritiko delno strinja, vendar postavi mejo: pluralnost svetovnih redov ne sme postati alibi za razgradnjo pogojev človeškega življenja.

2. Meja, ki jo Nadkonvencija postavlja multipolarnosti

Z vidika Nadkonvencije multipolarnost ni legitimna že zato, ker je večpolarna. Legitimen je le tisti red, ki ohranja pogoje človeškega nastajanja.

To pomeni, da:

- stabilnost brez prihodnosti ni dovolj,
- gospodarska rast brez varnosti otrok ni legitimna,
- suverenost brez zaščite življenjskih pogojev ni zadosten temelj oblasti,
- nevtralnost do vojne ni nevtralna, če vodi v normalizacijo razgradnje človeškega sveta.

Nadkonvencija tu deluje kot univerzalni prag, ki presega kulturne razlike: ne meri ideologij, temveč učinke na pogoje življenja.

3. Posebna vloga "nevtralnih" in posredniških držav

Za države, ki se umeščajo kot posrednice ali nevtralni akterji, Nadkonvencija odpira posebno odgovornost: ne le uravnoteževati interese, temveč aktivno ohranjati pogoje miru.

To pomeni, da legitimnost njihove vloge ni odvisna od geopolitične distance, temveč od tega, ali prispevajo k zmanjševanju razgradnje življenjskih pogojev – zlasti za civilno prebivalstvo, otroke in prihodnje generacije.

C. Vidik Združenih držav Amerike in Ruske federacije

1. Skupna točka kljub nasprotju

Čeprav sta ZDA in Rusija v konfliktu na nasprotnih straneh, ju Nadkonvencija obravnava po istem kriteriju. Ne zanima jo ideološka razlika, temveč učinek politik na pogoje človeškega življenja.

Obe državi sta vojaški in simbolni nosilki svetovnega reda. Prav zato je njuna odgovornost ontološko večja.

2. Združene države Amerike

Z vidika Nadkonvencije ZDA predstavljajo model, kjer so pravice in institucije močno razvite, hkrati pa sistem pogosto proizvaja razkroj pogojev življenja: socialno negotovost, fragmentacijo skupnosti, visoko stopnjo psihosocialnega pritiska in polarizacijo.

V kontekstu vojne to pomeni naslednjo mejo: podpora varnosti in zavezništvom postane ontološko problematična, kadar prispeva k trajni militarizaciji sveta in normalizaciji konflikta kot stalnega stanja. Če vojna postane upravljan proces brez horizonta končanja, Nadkonvencija to razume kot razkroj pogojev miru.

3. Ruska federacija

Za Rusijo Nadkonvencija postavlja še ostrejšo mejo. Sklicevanje na suverenost, zgodovino ali varnost ne more legitimno upravičiti politike, ki neposredno uničuje pogoje človeškega življenja – tako v Ukrajini kot znotraj lastne družbe.

Razgradnja demografskih, socialnih in civilnih pogojev, militarizacija identitete ter normalizacija nasilja pomenijo ontološki zlom legitimnosti, ne glede na geopolitično pripoved.

Nadkonvencija tu ne deluje kot moralna obsodba, temveč kot hladna diagnoza: sistem, ki reproducira vojno kot osnovni mehanizem stabilnosti, dolgoročno razkraja lastne pogoje obstoja.

Sklep: kaj Nadkonvencija dejansko postavlja kot mejo?

Nadkonvencija ne zahteva, da se vsi strinjajo o krivdi ali zgodovini. Zahteva nekaj drugega in globljega: **da noben politični projekt – naj bo zahodni, vzhodni, liberalni, suverenistični ali multipolaren – ne sme dolgoročno temeljiti na razgradnji pogojev človeškega življenja.**

V kontekstu vojne v Ukrajini to pomeni:

- mir ni le odsotnost streljanja, temveč ponovno vzpostavljanje pogojev življenja;
- legitimnost ni stvar pravnega argumenta, temveč ontološkega učinka;
- politika izgubi legitimnost, ko normalizira vojno kot stanje;
- odgovornost ne temelji na pripadnosti bloku, temveč na vplivu na pogoje človeškega sveta.

S tem Nadkonvencija ne ponuja geopolitične rešitve, temveč postavlja **mejo, preko katere nobena politika – ne evropska, ne ameriška, ne ruska, ne “multipolarna” – ne more iti, ne da bi izgubila svojo legitimnost.**

3. Kako Nadkonvencija pomaga »navadnemu državljanu«, ki se pripravlja na volitve?

Zakaj sploh potrebujemo takšen okvir?

Večina državljanov pred volitvami občuti podobno zadrego: programi se razlikujejo, obljube so številne, retorika o vrednotah je močna, vendar se po volitvah temeljne stvari pogosto ne spremenijo. Ne glede na to, kdo zmaga, ostajajo enaki občutki negotovosti, pritiska, pomanjkanja časa, draginje, stanovanjske stiske in negotove prihodnosti otrok.

Nadkonvencija ne ponuja nove politične izbire, temveč pomaga državljanu razumeti, kaj sploh smiselno ocenjevati pri političnih ponudbah. **Njena vrednost je v tem, da daje merilo, s katerim lahko posameznik presoja programe, obljube in ravnanja oblasti onkraj ideoloških oznak.**

Kaj Nadkonvencija spremeni v pogledu volivca?

Večina političnih razprav se vrti okoli vprašanja: »Kdo ima prav?« ali »Katera ideologija je boljša?« Nadkonvencija to vprašanje nadomesti z drugim: **Ali ta politika prispeva k pogojem, v katerih lahko ljudje dejansko živijo, vzgajajo otroke in načrtujejo prihodnost?**

To pomeni premik od identitetne in strankarske presoje k presoji življenjskih pogojev.

Kako lahko državljan z uporabo Nadkonvencije presoja politične programe?

Namesto da se osredotoča na slog, ideologijo ali obljube, lahko državljan zastavi nekaj zelo preprostih, a globokih vprašanj:

- Ali predlagane politike izboljšujejo ali slabšajo pogoje za stabilno življenje?
- Ali omogočajo več časa, varnosti in predvidljivosti ali jih zmanjšujejo?
- Ali ustvarjajo okolje, v katerem se lahko otroci razvijajo brez stalnega pritiska in negotovosti?
- Ali omogočajo, da si človek predstavlja prihodnost brez strahu?

Če program na ta vprašanja ne daje prepričljivih odgovorov, potem – ne glede na ideološko barvo – ne prestopa testa Nadkonvencije.

Kaj pomeni to zelo konkretno za volivca?

Nadkonvencija pomaga volivcu razlikovati med tremi vrstami politik:

1. **Politike, ki govorijo veliko, a ne spreminjajo pogojev življenja.**
Te pogosto ponujajo moralne ali identitetne razlage, vendar ne izboljšujejo časa, stabilnosti ali varnosti ljudi.
2. **Politike, ki so tehnično učinkovite, a ontološko prazne.**
Lahko izboljšajo kazalnike, rast ali učinkovitost, a hkrati povečujejo pritisk, negotovost in razkroj vsakdanjega življenja.
3. **Politike, ki krepijo pogoje človeškega življenja.**
Te morda niso spektakularne, vendar povečujejo stabilnost, predvidljivost in možnost dolgoročnega načrtovanja.

Nadkonvencija pomaga prepoznati tretjo skupino.

Kako Nadkonvencija pomaga preseči polarizacijo?

V sodobnih demokracijah se volitve pogosto sprevržejo v izbiro med »manjšim zlom«. Nadkonvencija omogoča drugačno držo: volivec ni prisiljen izbrati identitete, temveč lahko presoja učinke.

Ker Nadkonvencija ne pripada ne levici ne desnici, omogoča skupni jezik med ljudmi z zelo različnimi političnimi pogledi. Vprašanje ni več »ali si za to ali ono ideologijo«, temveč:

Ali politika, ki jo podpiraš, prispeva k svetu, v katerem je mogoče normalno živeti?

To zmanjšuje ideološko polarizacijo in povečuje racionalno presojo.

Kako Nadkonvencija opolnomoči državljana tudi po volitvah?

Nadkonvencija ni le orodje za volilni dan. Omogoča trajno državljansko presojo oblasti.

Državljan lahko z njo spremlja:

- ali se življenjski pogoji dejansko izboljšujejo,
- ali se politika oddaljuje od realnosti vsakdanjega življenja,
- ali se razmere za mlade, družine in ranljive skupine dolgoročno izboljšujejo ali slabšajo,
- ali oblast govori o prihodnosti, a jo v praksi spodjeda.

S tem Nadkonvencija omogoča mirno, razumno in argumentirano kritiko brez radikalizacije.

Kaj Nadkonvencija ne zahteva od državljana?

Pomembno je poudariti, česa Nadkonvencija ne zahteva:

- ne zahteva posebne ideološke pripadnosti,
- ne zahteva strokovnega znanja,
- ne zahteva političnega aktivizma,
- ne zahteva popolnih rešitev.

Zahteva le eno: pozornost do pogojev življenja.

Zakaj je to posebej pomembno v državah EU?

V državah EU so pravice praviloma zapisane, institucije delujejo, volitve potekajo. Vendar ravno zato obstaja nevarnost, da se demokracija izprazni vsebine. Nadkonvencija deluje kot notranji korektiv: opominja, da demokracija ni samo procedura, temveč tudi zmožnost družbe, da omogoča človeško življenje v času.

V tem smislu Nadkonvencija ne konkurira demokraciji, temveč jo pogloblja. Ne nadomešča politične izbire, temveč ji daje merilo.

Sklep

Za »navadnega državljana« Nadkonvencija ni teorija, temveč orientacija. Pomaga razumeti, kaj je v resnici na kocki pri političnih odločitvah: ne zmaga ene ali druge strani, temveč vprašanje, ali družba še ustvarja pogoje, v katerih je mogoče živeti, vzgajati otroke in si zamišljati prihodnost.

Nadkonvencija ne pove, koga voliti. Pomaga pa razumeti, *zakaj voliti* in *po katerih merilih presojati oblast*. Njena moč ni v ideologiji, temveč v preprostem, a zahtevnem merilu: ali politika, ki ji dajemo mandat, ohranja ali razkraja pogoje človeškega življenja.

4. Kako Nadkonvencija razume umetno inteligenco in katere ukrepe zahteva, če je ta uvedena kot javno dobro?

Kako Nadkonvencija razume umetno inteligenco?

Nadkonvencija umetne inteligence ne obravnava kot tehničnega orodja, temveč kot **strukturni dejavnik, ki neposredno posega v pogoje človeškega nastajanja**. AI ni zgolj nova tehnologija, temveč okolje odločanja, posredovanja pomena in organizacije časa, dela in odnosov. Zato ni nevtralna.

Iz perspektive Nadkonvencije vprašanje ni, ali je umetna inteligenca koristna ali nevarna, temveč ali njen način uvajanja ohranja ali razgrajuje ontološke pogoje človeškega življenja.

AI ni subjekt in ne nosilec pravic. Je infrastrukturna moč, ki lahko preoblikuje razmerje med človekom, delom, znanjem, oblastjo in časom. Prav zato zahteva normativno presojo na ravni pogojev, ne zgolj na ravni pravil uporabe.

Temeljni ontološki kriterij Nadkonvencije glede AI

Nadkonvencija postavlja preprosto, a strogo merilo: **Umetna inteligenca je legitimna le, če njena uporaba krepi pogoje, v katerih se človek lahko oblikuje kot človeško bitje.**

To pomeni, da AI ne sme:

- nadomeščati ali razkrajati človeškega časa,
- izpodrivati pogojev učenja, odnosa in vzgoje,
- razgraditi jezika kot prostora smisla,
- ustvarjati trajne odvisnosti ali asimetrije moči,
- postati nevidni upravljaec življenja.

Zakaj je vprašanje AI za Nadkonvencijo drugačno kot za klasično regulacijo?

Obstoječe regulacije (npr. etika AI, varstvo podatkov, upravljanje tveganj) obravnavajo predvsem:

- varnost,
- zasebnost,
- diskriminacijo,
- odgovornost,
- preglednost.

Nadkonvencija pa gre globlje. Sprašuje: Ali umetna inteligenca spreminja pogoje, v katerih se oblikujeta subjekt in družba?

Če AI postane infrastruktura vsakdanjega odločanja, potem neposredno vpliva na:

- ritem življenja,
- strukturo dela,
- dostop do znanja,

- avtoriteto,
- oblikovanje pomena,
- medgeneracijski prenos.

Zato vprašanje ni več zgolj tehnično ali pravno, temveč ontološko.

Kako Nadkonvencija vidi AI kot javno dobro?

Če se država ali EU odloči, da AI uvede kot javno dobro, to pomeni, da ni več zgolj tržni produkt ali orodje zasebne optimizacije, temveč del skupne infrastrukture družbe – podobno kot šolstvo, zdravstvo ali pravo.

V tem primeru Nadkonvencija zahteva tri temeljne zaveze:

1. AI kot infrastruktura za krepitev človeških pogojev (ne za njihovo nadomeščanje)

AI mora biti zasnovana kot podpora človeški presoji, ne kot njena zamenjava. To pomeni:

- ne sme nadomeščati odgovornosti političnih ali upravnih odločitev,
- ne sme izrivati človeškega odnosa v vzgoji, skrbi in javni upravi,
- ne sme skrajšati časa, potrebnega za razmislek, vzgojo in dialog,
- ne sme ustvarjati permanentne optimizacijske prisile.

Nadkonvencija zahteva, da AI deluje kot *orodje za razbremenitev*, ne kot mehanizem za intenzifikacijo življenja.

2. Zaščita časa, jezika in razumevanja kot ontoloških pogojev

Posebno mesto ima jezik. Če AI postane posrednik pomena, mora politika zagotoviti, da:

- ne homogenizira jezika in mišljenja,
- ne reducira izražanja na funkcionalne vzorce,
- ne nadomešča procesa učenja z avtomatizirano produkcijo odgovorov,
- omogoča razvoj maternega jezika in kulturnega konteksta.

Nadkonvencija tukaj jasno postavi mejo: AI ne sme postati kognitivni nadomestek človeka, temveč mora ostati orodje, ki podpira njegovo razumevanje.

3. Prepoved ontološke kolonizacije prek AI

Ena največjih nevarnosti je, da AI kot infrastruktura tiho določa, kaj je racionalno, učinkovito, dovoljeno ali normalno. Nadkonvencija zato zahteva, da se prepreči t. i. ontološka kolonizacija:

- ko algoritmi določajo, kaj šteje kot znanje,
- ko avtomatizirani sistemi določajo dostop do storitev,
- ko se družbena realnost reducira na podatkovne profile,
- ko postane človek berljiv le kot vzorec.

Politika mora zagotoviti, da AI ne postane nadomestna oblast.

4. Institucionalne zahteve, če je AI javno dobro

Če se AI uvede kot javno dobro, Nadkonvencija zahteva naslednje minimalne institucionalne pogoje:

1. **Javna odgovornost**

AI mora biti pod demokratičnim nadzorom, ne le tržnim ali tehničnim.

2. **Jasna ločitev med podporo in odločanjem**

Končne odločitve, ki vplivajo na življenje ljudi, morajo ostati človeške.

3. **Vgrajen ontološki test**

Vsaka večja uvedba AI mora biti presojana glede vpliva na pogoje življenja (čas, stabilnost, odnosi, jezik).

4. **Zaščita ranljivih skupin in otrok**

Posebni varovalni režimi za področja vzgoje, izobraževanja in socialne politike.

5. **Pravica do človeškega stika in razlage**

Posameznik mora imeti možnost izstopa iz avtomatizirane interakcije.

Kaj je bistveno sporočilo Nadkonvencije glede AI?

Nadkonvencija umetne inteligence ne zavrača, temveč jo umešča. Ne demonizira tehnologije, temveč zavrača njeno ontološko nekritično uporabo.

Njeno temeljno sporočilo je naslednje:

umetna inteligenca je sprejemljiva le, če krepi pogoje, v katerih lahko človek ostane človek.

Če AI spodkopava čas, odnose, jezik, vzgojo in prihodnost, potem – ne glede na učinkovitost – izgubi legitimnost kot javno orodje.

V tem smislu Nadkonvencija ne konkurira obstoječim regulativam umetne inteligence, temveč jih dopolnjuje z globljim merilom: ne sprašuje le, ali je sistem varen, temveč ali je svet, ki ga soustvarja, še človeško naseljiv.